

Эхэ найхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1996
АПРЕЛИИН
24
Хабарай һүүл хара
луу
нарын 6
СРЕДА
гарагай 4
№78 (19418)
Газетын сэн
Хэлсээтэ.

АЛБАНАЙ ХЭРЭГЭЭР ХАБАРОВСК ОШОБО

Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов зүблөөндэ хабаадахаа Хабаровск хото ниндэбэ. Тус зүблөөн дээрэ Алас-Дурные болон Забайкалние хүгжөөлгын Програма хаража үзэгдэхэ. Республиканыудай, хизаарнууд болон

областьнуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүблөөндэ хабаадахаа Россин Федерациин Президент Б. Н. Ельцин ержэ магадгүй.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

"Буряад үнэн" — 96

ЗАХИЛ ЭЖИЛЭЭБДИ

Могойто нютаг республикын нийслэл хотоһоо 500 модоной зайда оршодог. Ехэнхидээ энэ нютагта ород зон ажаһуудаг. Бидэнэр, Могойтын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые болон мэргэжэлтэдые бэлдэдэг училищиин багшанар сугаржа, байгша оной хоёрдохи халадта захил хэлгэ тухай хөөрэлдөөбди.

Апрель нарын 1-нээ майн 1 болотор захил хэгшэдтэ 30 процент хүнгэлэлтэтэй. Энэ найшаалтай. Тиигэбэшье почто зөөлгэндэ ехэ мүнгэн түлэгдэнэ гэхэ байнаб. Хүдөөгэй захилашадтай талые манай Правительство хараадаа

абажа, хүнгэлэлтэтэй сэн тогтооходо мүнгэ һомолхо байгаа бэшэ гү? Мүнөө хүдөөдэ пенсионернууд лэ ехэнхидээ газетэ захина ха юм. Бидэнэр, училищиин болон хургуулийн багшанар, арга хургаа бэдэржэ, 16 айл "Буряад үнэн" газетэ захина болободи. Юуб гэхэдэ, бидэнэр буряад хэлээ баяжуулха, арадайнгаа түүхые, нютаг нутынгаа һонинуудые мэдэхэ тон дуратайбди.

Хурамхаанай аймагай Могойто нютаг.

Гарма ДОРЖИЕВ.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ДОЛООН ХОНОГ

Һаяхан Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов ажалынгаа хэрэгээр Захааминай аймагай нютагуудаар ябахандаа, хургуулинууд шадархи хамһабарийн ажахынуудай хүдэлмэрийн дүй дүршэлтэй, хүдөө нютагуудта хургуулинуудые барилгын хэрэгтэй танилсаһан байгаа. Мүнөө энэ хүдэлмэрийн дүй дүршэлые согсолжо, хаа хаанагүй дэлгэрүүлхэ ажал ябуулагдажа байна.

Гэмтэ ябадал гаргалгатай тэмсэхэ талаар республикын Президентын дэргэдэхи залан хүтэлбэрилгын зүблэлэй суглаан үсгэлдэр болобо.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В. К. Агаловай хүтэлбэри дор "Үүлгэртэ мал ажал тухай" Хуулийн проектээр зүблөөн уржадэр болобо. Түлишэ-түрхилгын материалнуудые асаралгын асуудалнуудаар зүблөөн үнгэргэгдөө. Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшын хүтэлбэри дор Инвестиционно проектүүдые хаража үзэхэ комиссийн заседани үсгэлдэр болобо. Түймэрэй хүжэрэлгын хаһада бэлэн байха асуудалнуудаар селекторнэ зүблөөн В. К. Агаловай хүтэлбэри дор мүнөөдэр үнгэргэгдэхэ. Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшын ударидалга дор апрелин 26-да хабарай тарилгын хүдэлмэридэ бэлдэхэ талаар республикын оперативна штабай заседани зарлагдаха байна.

Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А. Н. Жильцовый харгалзалан толгойлдог Промышленностиин, элшэ хүсэний ба транспортын министерство промышленна предприятиянуудые панхарууталгаһаа һэргылхэ талаар комиссийн заседани эмхидхэгдээ. Тэрэнэй ударидалга Экономикын министерство инвестицинуудые элсүүлэн хабаадуулха комплексно программа бэелүүлхэ зүблөө үнгэргэхэ байна. Энэ долоон хоногой туршада республикын аттестационно комиссийн заседани, Буряад ороной дэбисхэр дээрэ экономика сүлөө зоно байгуулха талаар зүблөөн, "Гусиноозёрскын ГРЭС-ые нүүрһээр хангаха хэмжээнүүд тухай", "Республикын нүүрһэнэй предприятинуудта мүнгэн һангай онсо байдалтай тохёолдоһые дабажа гараха хэмжээнүүд тухай" Буряад Республикын Президентын Зарлигуудай ямараар дүүргэгдэжэ байһан тухай асуудалнуудаар зүблөөн үнгэргэгдэхэ.

Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л. Ч. Нимаевагай харгалзалан хүтэлбэрилдэг Эрдэм һуралсалай министерство "Нийтэ хүн түрэлтэнэй үнэтэ шухаг баялигуудай үндэһөөр эрдэм һуралсалда энэрхы сэдхэхэлэй гол ёһонуудые бүрилдүүлэн хүмүүжүүлхэ" асуудалаар багшанарай уласхоорондын конференци эмхидхэхэ юм. Забайкалийн хилын харуулай округтой болоң Буряад Республикын хоорондохи харилсаан тухай договорой проект туһаа зүблөөн болобо. Түмэр замай транспортын болон металл болбосоруулгын промышленностиин һуралсалай багшанарай болон үйлдэбрийн һуралсалай мастернуудай семинар үнгэргэгдэхэ байна.

Залуушуулай хэрэгүүдэй, аяншалгын, физическэ культура ба спортын талаар гүрэнэй комитет техникескэ мэргэжэлэй училищинуудай, тухай дунда болон дээдэ хургуулинуудай хоорондо "Оюугадай хабар" гэнэн фестиваль эмхидхэбэ.

Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л. П. Табалаевай харгалзалан ударидалга Гадаадын экономика халбооной ба уласхоорондын харилсаанай министерство республикын экспортёрнуудай эблэлэй соведэй заседани үнгэргэбэ.

Энэ долоон хоногой һүүлшын үдэрнүүдтэ шэхэ хатуу хүнүүдэй бүлгэмэй 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан хүүгэдэй уран бэлигэй фестиваль, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын болон Монголой драмын театрнуудай мэдээжэ артистнуудай хабаадалгатай монгол дуунай үдэшэ, Буряадай искусствын габыята ажал ябуулагша, композитор В. А. Усовичой зохёохы ажалай үдэшэ, СССР-эй чемпион, Мюнхенэй Олимпиадада хабаадагша, уласхоорондын классай спортын мастер Борис Зориктуевай дурасхаалда зорюулагдаһан боксоор мурьсөөн үнгэргэгдэхэ байна.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

МАРШАЛАЙ МЕДАЛЬ БАРЮУЛАГДАА

Советскэ Союзай элитэ ехэ полководец, маршал Г. К. Жуковай нэрэмжэтэ орден, медаль бии болгохо тухай зарлиг үнгэргэжэ жэлдэ тунхаглагдаа һэн. Агууехэ Илалтын үдэрэй 51 жэлэй ойн баярай урда тээ Г. К. Жуковай нэрэмжэтэ медаль Буряад Республикын дайнай ветерануудта барюулагдажа эжиабэ.

Мүнөөдэр бидэнэр таанадай тэрэ холын дайн байлдаануудай фронтнууд дээрэ эрэлхэг зоригтойгоор дайлагдажа ерэһые үндэрөөр сэгнэнэбди. Тэмдэглэгдэхээ байгаа һайндэрөөр таанадаа амаршалаад, маршал Жуковай медаль барюухыемни зүбшөөгйт! - гээд Советскэ районой сэрэгэй комиссар, полковник Г. В. Савельев мэдүүлэ.

Эндэ сугларһан дайнай

ветеранууд хойно хойноһоо бодон, шагналаа абахадаа, "Советскэ Союздаа албахэнэбди!" гэлсэдэг тангаригаа дабтана. Шагнагдаһан хэдэн ветерануудые дурдая. Дайнай жэлнүүдтэ Брянска, 2-дохи Прибалтийска, Ленинградтай фронтнуудай госпитальнуудта хирургаар хүдэлһэн М. С. Шалтыкова, Украинин нэгэдэхи фронтын госпиталин врач В. И. Хмельва, Японой дайнда хабаадахадаа медицинскэ сестранууд ябаһан А. К. Курохтина, М. К. Васильева, Баруун фронтын офицер ябаһан Ц. Б. Цыбиков болон бусад болоно.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Сэрэгэй комиссар Г. В. Савельев Ц. Б. Будаевта медаль барюулжа байна; С. Ш. Бадмаев, А. К. Курохтина, М. С. Шалтыкова, И. П. Стулаков. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Үнэ сэнгүүдэй асуудалнууд

ДАХИНАА ДЭЭШЭЛБЭ

Автобусууд болон трамвайнуудаар ябаха биледэй тарифай шэнэ сэнгүүд байгша оной апрелин 20-һоо хүсэндөө оробо. Мүнөө нэгэ биледэй түлөө 800 түхэриг түлэхэ бэшэ, харин 1000 түхэриг гаргажа, түлэхэ ёһотой болонхой. Үнгэрһэн неделин городской Советэй сесси дээрэ нимэ шииндхэбэри абтаһан байгаа бшуу.

Хотын транспортаар ябаха тарифай сэн дээшлүүлэхэ тухай дуралдалда депутатууд зүбшөөлөө үгэхэдөө, һара соо ябалгын биледүүдые худалдажа абаха хэрэгтэ хүнгэлэлтэ хэгдэхэ ёһотой гэжэ нилээд удаан һанамжануудаа хубаалдаа. Экономическа талаар тооложо үзэхэдэнь, һүүлэй һүүлдэ автобусууд ба трамвайнуудай предприятинуудай гаргашаа

харюулжа шадахагүй байһанин элирүүлэгдээ. Иимэ ушарһаа нэгэ зүйлэй транспортда ябаха нарын проездной биледэй сэн мүнөө 35 мянган, нэгэдхэмэл биледэй сэн 45 мянган түхэригтэ болобо. Хургуулинуудай, мэргэжэлэй техникескэ училищинуудай болон техникумүүдэй һурагшад 10 мянга ба 15 мянга, студентнэр, пенсионернууд, 3-дахи бүлэгэй инвалидууд 20 мянган ба 25 мянган түхэриг түлэхэ байна: "Экспресс" түхэлэй автобусуудай биледэй сэн мүнөө шэнэ тарифаар 2000 түхэригтэ хүргэгдэнхэй, харин нарын проездной биледтэй хүнүүд тарифай 50 процентыень түлэхэ юм.

Манай корр.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГЫН ГОЛ ЗОРИЛГО,

Байгша оной апрелин 17-до Улаан-Үдэдэ республикын агрономическа албанай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн болоо гэжэ мэдээсээ хэмди.

Тэрэндэ аймагуудай хүдөө ажыхын управленинуудай начальнигууд, ахмад агрономууд, зарим ажыхынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, мүн БурНИИСХ-ын болон Хүдөө ажыхын

академиин эрдэмтэд хабаадалсаба.

Эндэ мүнөө жэлэй хабарай тарилгын үедэ ямар гол зорилго, хараа шэглэл (стратегии, тактика) баримталхаб гэнэн асуудалда сугларагшад анхаралаа хандуулаа, энээн тушаа ханамжа, дурадхалнуудаараа андалдаа.

Тус зүблөөнһөө материалнууд дор толилогдобо.

худалдажа абаха, асархын тула жэл бүри 45-50 миллиард түхэриг мүнгэн гаргашалагдана ха юм.

Үнэндөө, бидэ хүн зонойнгоо эдихэ таряа талха өөһэдөө ургуулжа абаха аргатайбди. Тиймэһээ мүнөө республика соо эдээ хоолой таряа үйлэбэрлихэ программа зохёогдожо байна. Тэрээн соо үрэнэй болон эдээ хоолой

1-һээ июниин 1 болотор соносхогдоһон хоёр нара соо 119 мянган гектарһаа бага бэшэ газар ундалуулагдаха, бүдүүр станцинууд, бусад түхээрэлгэнүүд хүдэлгэгдэхэ ёһотой. Энэ үе соо 335 мянган тонноһоо бага бэшэ органическа үтэгжүүлгэ, таряалан, сабшалан дээрэ гаргагдаха зэргэтэй.

Гэхэтэй хамта гол

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХҮДӨӨ АЖАХЫН БОЛОН ЭДЭЭ ХООЛОЙ МИНИСТР А.М. ШЕВЧЕНКЫН ЭЛИДХЭЛХЭЭ

Тохёолдоод байһан экономика хүшэр хүндэ, мүнгэн сангай дутамаг орёо бэрхэтэй байдал, тэрэнэй ушар шалтагааншье булганда мэдээжэ. Эдэ бүгэдэһөө боложо, зарим ажыхынуудаймнай мүнөө хабарай тарилгыё хаһа саг соонь хэжэ шадахагүйдөө болохоншье холо бэшэ. Зарим газарта трактор, машинануудын, үрэнэй хүрэнгэнэ үшөө хүсэд бэлдэгдээгүй, шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэл гэхэ мэтэ дүүрэн хүрэхөөр зөөгдөжэ абтаагүй байһаар, - гэжэ элидхэлшэ үгынгөө эхиндэ тэмдэглэбэ.

Иймэ эрхэ байдалда гансал гүрэнэй туһаламжа, дэмжэлгэдэ найдаад нуухагүй, диилэнхи ушарта өөһэдтөө, өөһэдынгөө арга боломжо, хүсэндэ түшэглэхэһөө ондоо аргагүй. Хэды хүндэшье хаань, али бүхы аргаар лэ хабарай тарилгыё таатай хаһа болзор соонь, агротехникын заабаряар үнгэргэхэ шухала гэжэ элидхэлшэ онсолон хануулба.

Эгээл тиймэһээ булгадаа хамтынгаа хүсөөр хэлсэжэ, зүбшэжэ, хабарай тарилгын стратеги, тактика баримталха, таряалан дээрэ хэжэ хүдэлмэрийнгөө таатай зүб хараа шэглэл, гол зорилгыё тодорхойлоо ёһотойбди, - гэжэ А.М. Шевченко хэлэнэ.

Энэ жэлдэ республикын аймагуудта бүхыдөө 485 мянган гектарта хүдөө ажыхын ургамалнууд таригдаха гэхэ гү, али нёдондонойхитой сасуулахда 95,6 процент болоно. Хамта 312,8 мянган гектарта таряан. тэрэ тоодо 170,2 мянган

гектарта шэниисэ таригдахаар хараалагдана. Энэнь үнгэрһэн жэлэйхиһээ 5 процентээр ехэ байна.

Тэрэшэлэн 2,1 мянган гектарта хартаабха, 1000 гектарта овоц таригдаха гэхэ гү, али эдэ ургамалнуудай тарилгын газар нёдондонойнгоо хэмдэ үлөө.

Олонхи аймагуудта адууһа малай тоо толгойн зарим тэды үсөөлгэдэһэн дээрэһээ тэжээлэй ургамалнуудай тарилга зааха хороогдожо, бүхыдөө 168,5 мянган гектарта таригдаха болобо. Тийхэдэ байгша ондо 202,8 мянган гектарта сэбэр паар хахалагдаха ёһотой.

Ондоогоор хэлэбэл, бүхы дээрээ хабарай тарилгын үедэ хэгдэхэ хүдэлмэри нёдондонойхиһөө бага бэшэ, зарим талаар үшөө ехэ, хүндэшье байхаар хүлээгдэнэ. Юуб гэхэдэ, илангаяа орооһо таряанай найдамтай найн ургаса ургуулжа абаха гэбэл, газараа бүри найнаар элдүүрилхэ, тарилгала эрхим шанартайгаар хрэхэ, үтэгжүүлгэ горитой оруулхыё оролдохо ёһотойбди. Тийгэжэ шадабал, байгша ондо 328,4 мянган тонно таряа, тэрэ тоодо 193,8 мянган тонноһоо бага бэшэ шэниисэ, 15 мянга гаран тонно хартаабха, 18,4 мянган тонно овоц ургуулжа абаха арга боломжо бии.

Энэһээ гадна малай условно толгой бүхэндэ адагын 11 центнерһээ бага бэшэ тэжээлэй единицэ болохо бүдүүн болон шэмэтэ тэжээл нөөсөлхэ гэшшэ баһал зайлашагүй шухала зорилго болоно, - гэжэ элидхэлшэ заана.

Саашань тэрэ хабарай тарилгын урда тээ ямар

хүдэлмэрийн хэгдээд, мүн үшөө ямар шухала асуудалнуудай шийдхэгдэхэ байһан тухай тогтоо. Түрүшын ээлжэндэ таряанай үрэнэй үшөө дутуу байһыень хүсөөжэ абаха, шанарыень найн болгохо шухала. Илангаяа Түнхэнэй, Захааминэй, Зэдын, Баргажанай, Хурамхаанай болон бусад хэдэн аймагуудай ажыхынуудта үшөө дутуу байһан үрэнэе хүсөөжэ хүдэлмэри бүри ойрын үдэрнүүдтэ дүүргэгдэхэ ёһотой.

Юуб гэхэдэ, республика соо бүхыдөө 99,4 мянган тонно таряанай үрэнэн хаагданхай гэхэ гү, али тэрэн тарилгада хэрэгтэй үрэнэй 84 процентнь болоно. Тэрэ мүртөө шанарын найн гэхын аргагүй. Бүхы үрэнэй оройдоол 54 процентнь лэ тарилгын шанарта хүргэгдэнхэй гэжэ шалгалта харуулна. Тэрээн сооһоо I болон II классай найн шанартай үрэнэн бүри бага, оройдоол 29 процент болоно. Иймэ байдалда ханаата болонгүй байхын аргагүй. Муу шанартай, ургаха шадалаар нула үрэнэнһөө яргаад ехэ ургаса абтахаб даа. Энээн дээрэһээ үлэнэн үдэр, хоног бүхэниие хэрэглэжэ, үрэнэнэй орооһо нара-һалхиңда шанаржуулха, сэбэрлэхэ, хордохо хүдэлмэриие эршэдхэхэ шухала гэжэ элидхэлшэ хануулна.

Бүри мүнөө жэлһээ хүн зониие хилээмэ, талхаар хангахын тула аргатай хаа, өөһэдтөө гүйсэд хүрэхөөр шэниисэ тариха тушаа бодомжолхо шухала гэжэ ажыхынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэ дурадхагдаба. Республикада хэрэгтэй хилээмэ, талханай орооһо ондоо тээһээ

таряа ургуулха ажыхынууд тодорхойлогдохо, тэдэндэ минеральна үтэгжүүлгэ, ургаса хамгаалха химиин зүйлнүүдые худалдажа абахадын мүнгэ гүрэнһөө үгэхэ хэмжээнүүд хараалагдаха юм. Тиймэ ажыхынуудта абтаһан таряан Эдээ хоолой корпорациин Буряадай филиалтай хэгдэһэн хэлсээнэй ёһоор региональна жасада оруулагдажа байха зэргэтэй. Мүн тэрэ программа соо эрхим шанартай үрэнэнэй селекционно хүдэлмэридэ, үрэнэ ургуулгада нэмэлтэ мүнгэн һомологдодог болохо байна.

Энэнтэй хамта адууһа малаа баһал таряанай зүйлөөр хангаха ёһотойбди. Малай зарим тэды үсөөлгэдөөшье хаань, үшөө олохон ажыхынууд тэдэндээ орооһо таряа горитой эдиюулжэ, мяха, һү, нооһо найса абаха, ашаг олзоһыё оруулаха байна ха юм, - гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ.

Энэ жэлдэ республикын ажыхынууд газарта минеральна үтэгжүүлгэ нёдондонойхиһөө ехээр оруулаха аргатай. Россин Хүдөө ажыхын болон эдээ хоолой министерство 7700 тонно минеральна үтэгжүүлгэ, ургаса хамгаалха 60 тонно химическэ зүйлнүүдые үгэхэ болонхой. "Шеречет-холдинг" компанитай хэлсээ баталһанай ёһоор минеральна үтэгжүүлгэ болон хорон байгша оной майн 10 болотор арба-арбан хоногоор һубаруулагдажа үгтэхэ юм.

Тогтууритай ургасын үндэһэ нуури болохо сэбэр паар саг соонь найнаар хахалха, элдүүрилхэ тушаа элидхэл соо ехэ анхарал хандуулагдаа. Трактор, машинын үсөөн, шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэлнүүдэй дутамаг байхада, 200 мянган гектар паар саг соонь бэлдэхэ гэшшэ хүнгэн бэшэ. Гэбэшье али аргыень оложо, бүри апрель сооһоо тэрэниие хахалжа эхилхэ, зундаа адагын 3-4 дахин элдүүрилхэ шухала гэжэ хануулагдаба.

Гэбэшье паарыё хэм хэмжээгүйгөөр үргэдхэжэ баһал болохогүй. Таряан ажал экономика талаар ашаг үрэ багатай болошохо бшуу. Ажыхы бүхэндэ тэрэн 30-35 процентһээ ехэ бэшэ байха ёһотой. Газарай хүрһээ шэмэтэ бодосуудаар элбэгжүүлхын тула паар болохо газарта донник, рапс, тоһолиг редькэ, горох таряад, эзэлгэдэһэн гү, али сидеральна паар хэрэглэхэ найн ёнол арга бии. Тиймэ дүй дүршэл Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Загарайн аймагуудта хэрэглэгдэнэ, - гэжэ А.М. Шевченко тэмдэглэнэ.

Байгша ондо зунинь гандуу уларилтай байхаар хүлээгдэжэ байһан дээрэһээ газар уһалха хэрэгтэй онсо анхарал хандуулагдаха болоно. Апрельин

хүдэлмэрийн таряалан дээрэ хэгдэхэ байна. Аяар 175 мянган гектар газар хахалжа, элдүүрилжэ тариха болонобди. Эндэ гансахан анзаһанай эри (лемех) худалдажа абахада 7,8 миллион түхэриг мүнгэн хэрэгтэй. Үшөө хэды ехэ мүнгэнэй техникын запас зүйл, шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэл гаргагдаха гэшшэб? Мүн механизаторнуудай ажалай түлөөһыё найнаар түлэхэ трактор, машинануудта техникескэ харууһа хэжэ хэрэгтэй.

Нүгөө талаараа бии байһан техникесэ бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, ажалай гаргыёе хороохоб гэжэ оролдохо ёһотойбди. Жэшэнь, нэгэ агрегатта олон селякэ шагтагалжа, газараа хахалхадаа анзаһанай хойноһоо борной, каток шэрэжэ, мүн юрын анзаһанай орондо КПЭ-3,8 түхэлэй культиватор ябуулаха, үргэн абаһатай техникэ хэрэглэхэ гэхэ мэтэ арганууд бии, - гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ.

Мүнөө үедэ мүнгэн сангай дугадаһанһаа боложо, бүхы тракторнуудай 68 процент селякэнүүдэй - 67, анзаһан болон культиваторнуудай - 65 процентнь заһабарилгаданхай гэхэ гү, али техникэ гол түлэб нёдондоной хэмжээндэ бэлдэгдээд байна.

Гэхэтэй хамта бултаади эрхэ байдалда байбашыё, зарим ажыхынууд арга хургыень олоод, техникэ муу бэшээр бэлдээ, түлишэ, тоһо хүсэд хүрэхөөр зөөжэ табаа. Мүнөөшье таряаландаа гарахаар бэлэн. Тиймэ ажыхынуудай тоодо Хяагтын аймагай "Заря", Зэдын аймагай "60 лет Октября" колхозууд, Борьёогой совхоз, Бэшүүрэй аймагай Калининэй нэрэмжэтэ, Мухар-Шэбэрэй аймагай "Искра" колхозууд, Түнхэнэй аймагай Туранай совхоз болон бусад ажыхынууд нэрлэгдээ.

Орёо бэрхэтэй эрхэ байдалай тохёолдоод байхада, республикын Правительство эгээн түрүүшынхээ өөһэдынгөө бюджетһээ 7 миллиард түхэриг мүнгэ һомолжо, тэрэнэй 4 миллиард түхэригөөрнь хабарай тарилгын техникэ заһабарилгада запас зүйлнүүдые худалдажа абаха арга олгоо.

Хабарай тарилгын удахагүй эхилхээ байхада зарим газарта хээрн станууд бэлдэгдээгүй, таряалан дээрэ хүдэлхэ зоние эдээлүүлхэ, амаруулха, соёлой болон* медицинын талаар хангаха, ажалай түлөөһыё найнаар тогтоохо гэхэ мэтэ асуудалнууд үшөө бодомжологдоо, шийдхэгдээгүй байна. Эдэ бүгэдэ ойрын үдэрнүүдтэ шийдхэгдэхэ ёһотой. - гэжэ элидхэлшэ түгэсхэдөө хэлэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: БУРНИИСХ-ЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД П.Г. СОБОЛЕВ, А.П. БАТУДАЕВ, ИВАЛГЫН АЙМАГАЙ "ОРОНГО" АКХ-ГАҢ АХАМАД АГРОНОМ С.М. МОНХОВ ЗҮБЛӨӨНЭЙ ЗАБАРТА.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн

ХАРАА ШЭГЛЭЛ ЯМАР БАЙХАБ?

ҮГЭ ХЭЛЭГШЭДЭЙ АЖАГЛАЛТА, НАНАМЖА, ДУРАДХАЛНУУДНАА

Б у р я а д **Гидрометеорологийн Түбэй Директор В. К. ТАТАРНИКОВ:**

—Хэнэйшье мэдэхээр, манай эндэ намартаа-үбэлдөө ороһон саһан газарай хүрһэ үлүү ехээр шиигтүүлдэггүй, харин байһан нойтыень лэ барйдаг гээшэ. Энэ талаар харахада, олонхи нютагуудта саһан тиймэ ехэ ороогүй, нёдондо намарайнь шииг нойтые бариха байгаа.

Республикын диилэнхи аймагуудта газарай хүрһэн яһала бараг, 90-һээ 170 миллиметр хүрэтэр шиигтэй үбэлжөө. Хяагтын, Бэшүүрэй, Хурамхаанай, Сэлэнгын, Хориин аймагуудта, Мухар-Шэбэрэй зарим газарта хүрһэнэй шииг нойтон багашаг байба.

Энэ жэлдэ саһан эртшэг март соо хайлаа. Апрельдэ хүйтэхэн байгаад, хүрһэнэй шииг нойтон түргэн хатана. Хабарай тарилгын үедэ Тарбагатайн, Мухар-Шэбэрэй, Яруунын, Баргажанай, Түнхэнэй аймагуудта хахалхан газарай хүрһэндэ дунда зэргээр 26-35 миллиметр шиигтэй байхаар хүлээгдэнэ. Ивалгын, Прибайкалийн, Зэдын, Захаминай аймагуудта тэрэһнээ зааха доошоо, 19-23 миллиметр шиигтэй, харин Хяагтын, Бэшүүрэй, Сэлэнгын, Загарайн, Хориин, Хэжэнгын, Хурамхаанай аймагуудта тэрэһнэ бури бага, 8-18 миллиметр байха гэжэ багсаагдана.

Хабар хожомхон болотор хүйтэн байхаар хүлээгдэжэ байһан дээрһээ эртын тарилгы урда урдыхиһаа оройшоо эхибэл таатай. Шииг нойтоор бараг аймагуудта эртын ороһото тарилгы майн түрүүшын арбан хоногто, бусад аймагуудта майн тэнгээр таряа хаа, дээрэ.

Энэ харада дунда зэргээр 7-һоо 43 миллиметр хүрэтэр шииг нойтон орохо болохо. Урдуурхи аймагуудта хэм соогоо орохо, бэшэндэ нормоһоо бага орохоор хүлээгдэнэ. Май соо һуниндөө 5 градус хүйтэнһөө 1-6 хүрэтэр градус дулаан байха, үдэрын 9-14-һөө 18-23 градус дулаан болохоор багсаагдана. Нарын һүүл багаар 24-29 градус халуун болохо магад.

Зэдын аймагай Борьёогой совхозой директор П. И. ЗАЙЦЕВ:

—Манай ажахы бүхы 16 мянган гектар таряалангай 7000 гектартаань таряа ургуулдаг, 4 мянган гектарыень паар (25 процент) болгоод, үшөө 5 мянган гектарта тэжээлэй ургамалнууды тарйдаг юм.

Жэл бүхэндэ дунда зэргээр 100 мянган центнер таряа абадагбди.

Хабар-зунай, намарайшье сагай уларилай ходо ади байдаггүй, дээрһээнь тогтууритай һайн ургаса абахын тула эдөөшхэ талаараа ондо ондоо болзортой шэниисын 2-3 сорт, жэшэнь, "бурятская-34", "лютесценс-521", обёосой баһал "догой", "гэрэл", "уды желты" сортнууды тарйдагбди.

Тиймэһээ тарилгын болзоршье ута боложо үгэдэг. Зарим шэниисэ майн һүүл шахуу болотор таригдадаг юм. Обёосой тарига иониин 10 болотор үргэлжэлнэ. Зарим жэл иониин 10-13 болотор таригдан обёоснай гектарай 32 центнер хүрэтэр ургаса үгэдэг байгаа.

Шэниисээ сээр паар дээрэ СЗС-2, 1 болон СЗП-3, 6 сеялкээр тарихадаа, гандуу жэлдэ үрэхыень дорошоо, 10 сантиметр хүрэтэр гүнзэгдэ таригдагбди. Тиймэ жэлдэ тарилгын нормые зааха ехэ болгожо (10 процент) тарихада дээрэ гэжэ тоолонобди.

Эдөө хоолдо орохо таряа ехээр ургуулжа абаха тухай хөөрөлдөнөбди. Теэд газартаа минеральна үтэгжүүлгэ хүсэд оруулангүйгөөр хайшан гээд таряа элбэг абахабши? Урдань манай совхоз гектарай адагын 30-40 килограмм минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа, гектар бүриһөө 30 центнер хүрэтэр шэниисэ абадаг хэн.

Һүүлэй үедэ ажахыдамнай тоһолиг редькэ ургуулжа абаха хэрэгтэ горитой анхарал хандуулна. Энэ нэгэдэхээр, эрхим шанартай үрэхэ үгэнэ, хоёрдохээр, тэрэниие малда эдоулхэдэ жэлдэ 250 хүрэтэр тонно таряан алмагдана бшуу. Бүхы дээрэ хүдөө ажахы, тэрэ тоодо таряан ажалнай жэл бүри хүндэхэн байдалтай боложо байна. Гүрэнэй зүгһөө мүнхэн сангай дэмжэлэгүйгөөр яашье холо ошогдохогүйдаа.

Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой ахмад агроном Н. Г. МАСЛОВ:

—Саашадаа хамтын ажахы зандаа байха гүбди, али ямар нэгэ жэжэ хамтаралнууд боложо халаха гүбди гэхэн асуудалда хүрөөд байнабди.

Газар таряалангай үрэхэл хайжаруулха хүдэлмэри хэхэ, хабарайнгаа тарилга, ургаса хуряалга гэхэ мэтышье үнгэргэхэмнай улам бэрхэтэй болоно. Энэһнээ таряанай ургаса жэл бүхэндэ доошолно. Юрэдөөл, найдал түрүүлхэ юмэн хоморшоо даа.

Хэды иимэшье хаань, тарилгынгаа газарые бага болгоогүй, сабшалангаа хороогоогүйл байнабди. Газарнай саг соогоо элдүүрилэгдэнэ, сээр пааршье яһала бэлдэгдэнэ. Энэ жэлдэшье 800 гектар сээр паар, 450 гектар намарай паар дээрэ таряанайнгаа 80 процентые тарижа, муу бэшэ ургаса абаха аргатайбди.

Эгээл орёо бэрхэтэй асуудал гэхэдэ, техникэ заһабарига болоно. Бүхы 38 тракторай 23-ыень яажашье хаань, ойрын үдэрнүүдтэ бэлдэжэ, хабарай тарилгада

хүдэлгэхэ һанаатайбди. Сеялкэ, анзаһан, культиватор гэхэ мэтэ хуушаршаһан техникээ баһал арга хургыень оложо заһабарилнабди.

Манай ажахы таряанай һайн шанартай сортовой үрэхэ ургуулжа, тэрэнэ бусад ажахынуудта худалдажа, мүнгэ оруулха аргатай юм. Теэд тиймэ үрэхэ абаха ажахынууд үгы шахуу.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Загарай колхозой түрүүлэгшэ С. Н. СНЕГИРЕВ:

—Газарта минеральна үтэгжүүлгэ һайса оруулжа, таряанай ургасые дээшэлүүлхэ аргагүй болоод байхада, нэн түрүүн ёһотой һайн шанартай, сортовой үрэхэ тариха, сээр паар үргэдхэхэһөө ондоо аргагүй болоно.

Манай колхоз таряанай сортовой үрэхэ ургуулдаг шэглэлтэй юм. Энэ жэлдэ гол түлэб "сэлэнгэ", "бурятская-79" сортын шэниисын 15 мянган центнер, тэрэ тоодо 7 мянган центнер 1 классай үрэхэ худалдахаар бэлдэе һэмди. Теэд ажахынууд мүнгэгүйдэжэ, тэрэнииемай ехэл хашанаар абана.

Манай ханахада, республика соогоо үрэхэнэй ажахынуудые халгаагаа, сортовой үрэхэ ургуулгые огтолон алдаа хаа, оройдоошье холо ошохоёо болихобди. Һүүлдэнь тэрэниие һэргээхын тула хэды ехэ хүсэн, саг хэрэгтэй болохоб.

Үрэхэнэй ажахыгүйгөөр эдөө хоолой эрхим шанартай ороһо яагаад ургуулхабибди?

Гансашье шэниисын бэшэ, обёосой һайн "сельма" сортын үрэхэ ургуулнабди. Тэрэмнай баһал сээр паар дээрэ таригдадаг юм. Обёос ехээр ургуулдаг болоогүй хаа, адууһа малаа таряагаар, һайн шанартай сенажаар хангахамнай бэрхэтэй.

Тобшолон хэлэхэдэ, манай эндэхи ажахынуудта газар таряалангые ашаг үрэ ехэтэй болгохын тула таряанай һайн үрэхэ ургуулдаг болохо, малай тэжээлдэ обёос тариха, сабшалан дээрэ олон жэлэй ногоо һайса ургуулха гурбан гол зорилго шийдхэхэ шухала гэжэ ханагдана.

Буряадай Хүдөө ажахын академийн кафедрые даагша, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат А. Г. КУШНАРЕВ:

—У р г у л х а н, үйлэбэрилхэнөө гансал өһөдөө эдөөд байбал, урагшаа ехэ ябахогүйбди. Дэлгүүрэй харилсаанай үедэ хүдөө ажахынь зарим продукцие дүтын регионуудта гү, али хилын саанашье худалдажа, мүнгэ оруулдаг болоогүй сагтаа ёһоор өөдэлэгдэхгүйл.

Манай республикашье баһал хүдөө ажахыһаа абтаһан продуктнуудаа миил ходо өөһөдөө хэрэглээд байха болоо хаа, холо ошохогүйбди. Саашань гаргажа худалдаха юмэн энэ һалбарыда яһала олдохол даа. Имагтал ямар ургамал тарижа, һайнаар ургуулбал, ямар мал үсхэбэрлэлэнэй продукцие ондоо тэзгүүр наймаалагдаха, олзотой байха гээшэб гэжэ бодомжолхо, бэдэрхэ хэрэгтэй.

Жэшээлхэдэ, гэршүүхэ абаад үзэе. Гэршүүхэ горигтой газарта таряад, гектар

бүриһөө 10 центнершье ургаса абаад, үшөө гэршүүхэ тарихан полин хажууда зүгы барибал, гектар бүриһөө 80 килограммһаа бага бэшэ зүгын тоһо суглуулха арга бии. Ондоогоор хэлэбэл, гэршүүхын хүрпээ, зүгын тоһон хаанашье наймаанда гүйсэтэй байха ха юм. Тийхэдэ энэмнай эсэстэ гектар бүриһөө 30 центнерһээ бага бэшэ таряа абаһантай ади болохо жэшээтэй.

Хартаабха элбэгээр ургуулжа, тэрэнэй үрэхэ Монгол орондо гү, али ондоошье тээшэнь худалдаха арга бии. Мун хартаабхаяа заатагүй буйлуулжа, бэлэн продукци болгоод худалдахада яанаб. Имагтал буйлуулгын предпрятинууд хэрэгтэй.

Эртэ таригдажа, эртэ дээшэдэг, бүри майн һүүл багаар ургасыень абахаар капуста таригдаг болохотушаа бодомжолоёл. Энэһнээ баһал бага бэшэ ашаг олзо оруулха арга байха.

Кабанскын аймагай Байгал-Хударын совхозой ахмад агроном А. Б. ШАБАНОВ:

—Илангаяа хартаабха, овоштой ургаса дээшэлүүлхы: тула нютагай үтэгжүүлгэ һайса хэрэглэхэ ёһотой болонобди. Манай эндэхи нютагуудта шэбхэ, торф, уһа замаг, шабар хэрэглэхэ арга боломжо ехэ. Теэд хашаха юмэн үнөөхил мүнгэ зөөри ааб даа.

Урданһаа хойшо Байгал-Хударада хартаабха ехээр таригдаг, һайншье ургаса абадаг байһан. Нэгэ үедэ манай совхоз 500-600 гектарта хартаабха таригдаг хэн. Мүнөө бидэ арай гэжэ 50-60 гектарта таринабди. Тэндэһээ абаһан хартаабхашье худалдаха аргагүйдэнэбди. Энэ жэлдэ 300 тонно хартаабхын эрхим шанартай үрэхэ хадагалаад байхадамнай, тэрэниие худалдажа абаха ажахы оллоногүй.

Бидэ таряалангай 3-8 процентые сээр паар болгонобди. Тэрэнһээ ехэ газарта паар хахалха аргагүй. Адууһа малаа шэмэтэ тэжээлээр хангаха хэрэгтэй ха юм. Энээн дээрэһээ эзэлэгдэнэ паар хэрэглэхэдэмнай ашагтай байдаг. Маңда сээр паар үлүү ехэ ургаса үгэдэггүй юм.

Б у р Н И И С Х - ы н лабораторие даагша, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат П. Г. СОБОЛЕВ:

—Хэр угнаа хойшо манай арад зон ехэнхидээ сабшалан дээрһээ абаһан үбһэ эдоулжэ, хээрн

бэлшээрэдэ адуулжал үхэр малаа тэжээдэг байгаа гүб даа. Эндэһээ эгээл бага гаргашатай тэжээл абтана бшуу. Тиймэһээ урдандаа республика соо сабшалан, бэлшээрине хайжаруулха, уһалха, үтэгжүүлхэ хэрэгтэ яһала анхарал хандуулагдадаг хэн.

Теэд һүүлэй үедэ хамтын, гүрэнэй ажахынуудай гол түлэб хубилгагдаад, тараагдаад, илангаяа хүдөөгэй ажахынуудай экономическа хүшэр байдалда ороод байхада, сабшалан, бэлшээрине хайжаруулха, ургасыень тэжээлүүлхэ талаар муртэй юмэн хэгдэхээ болишоо.

Энэмнай эсэстэ ехэл алдуутай ябадал болоно. Хэрүе адууһа малда таряа, шэмэтэ тэжээл ехээр эдоулхэнь гаргашатай, гарзатай гээ хаа, харин хээрн сабшалан, бэлшээрине үбһэн, ногоон эгээл хянда тэжээл ха юм. Юрэдөөл сабшалан, бэлшээрине руугаа нургаараа бэшэ, ноураараа эрьежэ, тэрэндээ бодото эзэн ёһоор хандаха, харууһалха, ургасыень дээшэлүүлхээр бүхы оролдолго гаргадаг болохо сагнай ерээ.

Бүри энэ жэлдэ республика соо соносхогдоһон хоёр нарын туршада сабшалан, бэлшээрине дээрэ ехэ хүдэлмэри хэхэ ёһотойбди. Энэмнай аша үрээ хэзээшье харюулхал.

Буряадай Хүдөө ажахын академийн кафедрые даагша, профессор В. Б. БОХИЕВ:

—Миний үетэн түүхэтэ үе сагта мүнөө ажаһууна, ажаллана. Юүндэ иигэжэ хэлэнэбши гэхэдэ, урдань ажахынуудай агрономууд дээрэһээ захиралта хүлээгэдэ, хүдэлдэг байгаа гээшэ. Поли дээрэ хэзээ гарахыень, хэды болотор тарихыень хэлэжэл байһан ха юм. Харин мүнөө тиймэ юмэн үгы болонхой. Агрономууд, тракторна бригадануудай бригадирнууд ажалаа өөһөдөөл мэдээд, арга боломжоёо хаража, тарилгаяа эхилнэ бшуу. Ушар тиймэһээ бидэ мүнөө, үнэхөөрөөшье, түүхэтэ үе сагта ажалладаг болонхойбди.

Зүгөөр дэлгүүрэй экономикын харилсаагаар хүдэлдэг болоходоо, илангаяа хүдөөгэйхид мүнгэ зөөрээр дутадажа, материална талаар бэрхэтэйхэн байдалда ороно. Хүндэ хүшэр байдалай хэды тохёолдонхойшье хаань, республикын ажахынуудай арга хургаяа бэдэржэ, хабарайнгаа тарилгые хана саг соонь үнгэргэхэ гэжэ яһала оролдожо ябаһаниинь хайшаалтай. Мүнөө үедэ мүнгэ танганай дутагдахада, тоһо түлишөөр, запас хэрэгсэлнүүдээр, үрэхэ хүрэнгөөр хангаха асуудалнууд ехэл хүшэрхөнөөр шийдхэгдэнэ. Товарна урьһаламжаар абтаһан мүнгэ зөөриёе намартаа эдөө хоолой зүйлнүүдээр һөөргөнэ тэхэрюулэн бусааха гэхэн уялга абаһан ажахынуудай мүнөөдэрэй байдалын угаа хүшэр байһаниинь ойгосотой.

(Түгэсхэлын 4-дэхи нюурта).

(Түгэсхэл. Эхинийн 2-3 - дахи нюурнуудта).

Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахмад агроном А.С. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ: Энэ жэлэй хабарай тарилгын талмайн бүридэлын иимэрхүү байхаар зохёогдохой. Бүхыдөө 6000 гектар таряалангай 1750 гектарынь (30 процент) наар эзэлнэ. Тэрэнхээ гадна 3200 гектарта (53 процент) орооһото, 1050 гектар дээрэ (18 процент) тэжээлэй ургамалнууд таригдаха юм. Иигэжэ бидэ байгша ондо тарилгынгаа талмай балай бага болгобогүйбди.

Газар таряалан эрхилхэ түрүү технологи тушаа түрүүн тогтожо хэлэхээр. Нэн түрүүн биологическа онол арга гэхэ гү, али ургамалнуудые, илангаяа донник тарижа, газарайнгаа хүрьһые нэмэлтэ тэжээлээр хангадаг болохо технологи хэрэглэхэдэ, эгээл мүнөө дэлгүүрэй харилсаанай үедэ тон ехэ удаа шанартай. Манай ажахыда хоёрдохой жэлээ газарай хүрьһе хамгаалха, газар таряалан эрхилхэ талаар биологическа онол арга үргэнөөр хэрэглэгдэжэ байна. Энэ онол арга дмэр юумэндэ үндэһэлнэб гэбэл, үндэр ургаса үгэдэг ургамалнуудай шэнэ сортнуудые хэрэглэхэ, паар дээрэ орооһото ургамалнуудые болон олон жэлэй ногоо тарихадаа, белогоор элбэг донник нэмэжэ заагагүй тариха хэрэгтэй юм. Эгээл мүнөө үедэ полнууд дээрэ органическа ба минеральна үтэгжүүлэгнүүдэй багаар гаргагдадаг болохонийн хүн бүхэндэ али болонхой ааб даа. Ушар тиймэнэ түрүүшын ээлжэндэ газарай хүрьһэндэ органическа зүйлүүдые оруулхын тула эзэлэгдэдэг ба сидеральна паар дээрэ донник тариха гэжэ онсо удаа шанартай. Иигэжэ газараа эрхилхэдэ, дэлгүүрэй оршон байдалда экономическа талаар нимэ хоёр логолээр ашаг олзо абаха аргатай байнабди. Нэгдэхээр, газарай хүрьһэнэй шанарын байжарха, ондоо ургамалнуудай ургасань хараа байса дээшэлхэ ёһотой юм. Хоёрдохээр, үнэгүй аад, белогоор элбэг, айхабтар сэлтэй нэмэлтэ тэжээл абаха ушаргай болонобди.

Тэдэнхээ гадуур донник гэжэ газарай хүрьһе хамгаална, тэрэнэй ашаар паар ехээр эдүүрилэгдэжэ, бэлдэгдэдэг болоно. Манай ажахыда 3 зүйлэй паар бэлдэгдэдэг юм. Энэмнай сээр, сидеральна ба эзэлэгдэнэн царнуудта хубаарна.

"Бурятводмелиорация" гэжэн түрэнэй предприятини генеральна директор **М.Ф. БАЛСУНАЕВ:** Ухалууриин системэнүүдэй түхээрэлэгнүүдые хангаха хэрэгтэ түрэнэй талаана мүнэн таһалагдажа үгтэхээс болиһоор яһала үнинэй. Иимэ байдалһаа боложо, һүүлэй жэлүүдтэ эдэ түхээрэлэгнүүд ашаглагдахаяа болибо. Орхигдоһон, эзэгүй техникэ эсэсэй эсэстэ хулгада орожо захалаа. Илангаяа Хэжэнгын аймагта совхозуудай таряжа, таһаржа, таряашанай

ажахынууд болгогдожо хубилгагдахадань, ухалууриин түхээрэлэгнүүд эзэгүй боложо, тоногдохонь тоногдоһон, үгы болохонь үгы болгогдоһон байна.

Тоһо түлишын материалай үгы дээрэхээ, зайн гал хэрэглэхэндэ үнэ сэнгэй үдэр бүхэндэ шахуу дээшэлхэн ушарһаа ухалууриин инженернэ системэнүүд нёдондо оройдоошье ашаглагдабагүй. Харин хүүдөө ажахын "Пригородный" предприятини, Үнэгтэйн совхоз, Хурбын туршалга-үйлэдбэриин ажахы энэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые абаһанайнгаа ашаар яһала үндэр дунгүүдые туйлажа шадаа. Тусхайлбал, "Пригородный" предприятини ухалууриин системээс хүүдэлгэхэндөө, гектарай дунда зэргээр 213 центнер огородой эдэе ургуулһан байха юм. Тарбагатайн аймагай таряашанай ажахынуудай Ленинэй нэрэмжэтэ нэгэдэл муу бэшэ ургаса хуряагаа.

Яруунын аймагай "Ульдэргэ", "Победа" колхозуудай, Үнэгтэйн совхозой арга хургаая оложо, ухалууриингаа системэнүүдэй түхээрэлэгнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гэжэ оролдожо ябаһангийн бэшэндэ жэшээ боложо үгэхэ ёһотой.

Хяагтын аймагай хүүдөө ажахын управлениин ахмад

агроном Г. Г. АБРОСИМОВ: Мүнөө жэлдэ тарилгынгаа бүридэлынь ондоо болгон хубилгахагүйбди. Орооһото ургамалнуудай таригдаха талмай 1500 гектараар үргэдхэгдэхөөр хараалагдана.

Үнэгтэйн жэлэй намар ажахынууднай үрэнэ хүрэнгэ яһала арга шадал соогоо хаагаа һэн. Аймагай зарим ажахынуудта мүнөө зарим ургамалнуудаар үрэнэн дуталдана. Эдэе хоолой корпорацигай хэлсээ баталһан колхоз, совхозууд товарна урьһаламжын мүнгэ зөөрээр тоһо түлишэ ба дуталдан абажа эхилэнхэй.

Хабарай тарилгада хабаадуулагдаха техникэ, машина тушаа тогтобол, тэдэмнай хуушаржа, булгадаа мууданхай. Иимэ техникэ хэрэглэжэ, тарилгаяа хаһа болзор соонь дүүргэхэ гэжэ манда угаа хүшэр. Шэнэ техникэ абтангагүй. Эндэхээ нэгэ тракторта айхабтар ехэ талмай хүртэхэ болоно. Тарилгын болзоршые унжагайрха байна бшуу.

Ушар тиймэнэ энэ жэлэй хабарай тарилгыёе хаһа саг соонь үнэгэрэхын тула бодото хэмжээнүүд абтаха ёһотой. Энэ асуудалда анхаралаа хандуулха гэжэ ажахынуудай механизаторнуудай мүнөөдэрэй нангин зориго болоно.

Ухалууриин системэнүүдэй түхээрэлэгнүүдые мүнөө хүүдэлгэжэ, ашаг олзо абаха һэдэлгэмнай одоол худал хэрэг. Манай аймаг дотор бии байһан ухалууриин системэнүүдэй аяар 70 процентнэй түрэнэй, үлэгшэ 30 процентнэй

ажахынуудай мэдэлэй юм. Гүрэн түрэнөө эдэ системэнүүдтэ мүнгэн зөөри таһалагдажа үгтэхээс болиһой. Ажахынууд тэдэниёе бэе дээрээ даажа абаха арга шадалшыёгүй, мүнгэ зөөришыёгүй. Иимэ байдал дээрэхээ бидэ һүүлэй үедэ полинуудаа, нуга са б ш а л а н г у у д а а , бэлшээринүүдээ ухалхаяа болиһойбди.

Мүнөө ү механизаторнуудтай хөөрэлдэхэнэ угаа хүшэр болошонхой. Салин хүлһее абаһаяа болиһон хүнүүдэй ханаа сэдхэлын тэгшэ бэшэ байна ха юм. Байгша ондо бидэ ургаса ургуулһан таряашадтаа абаһан

Харабтар аад, хүри-улаан, хара хүрьһэгэй газараар баян Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнгын болон бусад аймагууд тарилгаяа үнэгэрэхэдөө, паарай гектар бүхэндэ 50 килограмм фосфорно үтэгжүүлгэ оруулха эрилтэтэй юм.

Байгал далайн эрьё шадар оршодог аймагуудай ажахынууд байгаали хамгаалха талаар аммиачна уһа хэрэглэхэ ёһотой. Тиэхэдэ тэрэнэй нормонь гектар талмай дээрэ 60 килограмм уһан хүрьһэндэ оруулагдаха байна. Найн шанартай үрэнэ ургуулжа абахын тула фосфорно үтэгжүүлгэ—аммофос нэмэжэ

гүрэнэй баланшаа абажа, аймагай захиргаанай мэдэлдэ даалгажа үгөө һаа, баһал мүнгэ һангаар дугалдажа, бирахагүй байдалда орохо гэжэ гү гэхэн һэжэг түрөөд орхино. Энэ асуудалыёе зүб тээшэнэ шийдэхын тула һайса бодожо үзэхэ хэрэгтэйл даа.

А г р о н о м у у д а й республиканска зүблөөнэй хүүдэлмэридэ хабааһан **Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ А. В. ПОТАПОВ** үгэ абаһадаа, энэ жэлдэ түрүүшынхөө хүүдөө ажахын хүгжэлтэдэ республикын бюджеттэ 70 миллиард гүхэриг

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикын агрономууд зүблөөнэй үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

продукциярынь түлбэрэе үгэхөөр зохёонхойбди. Нёдондо жэлдэ Алтайн совхозой иимэрхүү онол арга хэрэглэхэдэнэ, зарим механизаторнууд 60 центнер хүртээр орооһо оһөдтөө абаа һэн.

Буряадай Хүүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институтай лабораторниёе даагша Т. П. ДОПУХИН: Мүнөө жэлэй ургасада миш 7724 тонно минеральна үтэгжүүлгэ газарай хүрьһэндэ оруулха гэжэ одоол тон бага болоно. Энэмнай ямар зүйлэй үтэгжүүлэгнүүд бэ гэхэдэ, 1034 тонно аммофос, 6690 тонно аммиачна селитрэ абтаха юм. Тэрэнэй 7384 тоннонь орооһото ургамалнуудые, үлэгшэ 340 тоннонь хартаабхын болон огородой эдэе тариха полинуудта оруулагдахаар түсэблэгдэнхэй. Тиэхэдэ 187 мянган гектар орооһото ургамалнуудай, 170 мянган тонно тэжээлэй ургамалнуудай таригдаха газар ба 240 мянган гектар нуга сабшалан дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ гаргагдахагүй болоно.

Р е с п у б л и к а й эдүүрилэгдэдэг газарай хүрьһэниин үржэлтэ талаараа элдэб янзын байдаг шуу, Ушар тиймэнэ бии байһан газарайнгаа үржэлтэ хубиёнь адирхуу болгохын тула юун хэгдэхэ ёһотойб? Нэгдэхээр, участок, поли бүхэндөө зүб сэгнэлтэ үгэжэ, хэрэгтэй газартань минеральна үтэгжүүлгэ оруулха шухалада тоологдоно. Манай институтай эрдэмтэдэй үнэгэрэхэн туршалгын дүнгөөр абажа харахада, Сэлэнгын, Зэдын, Загарайн, Ивалгын, Баргажанай ба Яруунын аймагуудай бага гумустай хүри улаан хүрьһэгэй газарта азот дуталдана гэжэ элирүүлэгдэнэ байна. Иимэ хүрьһэгэй полидо найн баян ургаса хуряжа абахын тула гектар талмайда 50 килограмм хүртээр азотно үтэгжүүлгэ (аммиачна селитрэ) оруулха шухала болоно.

орүүлбал, шүүжэ гарахат.

Хоёрдохээр, хуурай-талата ба талата зонин ажахынууд бага гумустай, хүри-улаан хүрьһэгэй газарайнгаа үржэлтэ хубиёнь дээшэлүүлхын тула азотно үтэгжүүлгэ оруулаха гэжэ тэдэнэртэ дурадхагдана.

Тарбагатайн аймагай хүүдөө ажахын управлениин ахмад агроном П. В. МИХАЛЁВ: Бэрхэшээнүүд хаа хаанагүй тон адил байгаа юм ааб даа. Аймаг соохи бэлдэхэл абаад харахада, баһал элдэбын. Найншыёе, муушыёе байдалтай ажахынууд али олон бии.

Хабарай тарилга тушаа тогтожо хэлэбэл, тарилгынгаа талмайёе нёдондонойнгоол хэмжэндэ үлөөхэмнай. Гансал хартаабха тариха талмайгаа бага зэргээр хороохоор хараалнабди. Энэ алхам хэгдэхэ ёһогүй байгаал даа. Зүгөөр тэрэнэе зүбөөр хадагалжа үшөө һураагүй байһаарбди. Хартаабхаяа худалдажадаа, мүнгэ зөөри олохо арга бии байна ха юм. Теэд энэ шухала асуудалаа шийдхэжэ шадаагүймнай ехэл харамтай.

Манай ажахынууд запас хэрэгсэлүүдээр хэды ядалдашыёе һаа, арга хургаая бэдэржэ, машина, техникэеэ заһабарилжа, дүүргэхэ дүтэлэнхэй. Гансаа М. Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-колледжын байдалын угаа хүндэхэн. Эндэ бэлэн болгогдоһон техникэнь ехэл үсөөн. Үрэнэ хүрэнгөөр дуталдана. Эдэнэрбй байдалынь Хүүдөө ажахын министерство мэдэжэ хэды байгаашыёе һаа, бодото туһаламжа үзүүлэнгүй. Тус ажахын директор үбшэнэй шалтагаанаар хүүдэлхээс болиһой.

Ухалууриин системэнүүдэй түхээрэлэгнүүдэй мүнөөдэрэй байдал тухай нүхэр Балсунаев үгэ хэлэхэдэ ехэ ханаата боложо байһанаа мэдүүлээ. Газар уһалха, газар хатааха системэнүүдэй объектиүүдые

мүнө зөөри нэмэгдэжэ үгтөө. Энэнь нилээд бага гэжэ ааб даа. Гүрэн түрэнөө үгтэнэн эды шэнээн мүнгэ зөөриёе шамарлангүй абаһамнай, мүнөө дээрэ болон бшуу. Юундэб гэхэдэ, Россин промышленна бүхы һалбаринууд мүнөө хүндэхэн байдалда оронхой. Тусхайлан хэлэбэл, хүүдөө ажахын машина бүтээн гаргадаг промышленна предприятинууд һүүлэй үедэ бии байһан арга боломжынгоо оройдоол 20 процентныёе хэрэглэнэ гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Россин Федерациин Правительствоо хүүдөөгэй мүнөөдэрэй байдал хараада абажа, запас хэрэгсэлүүдые, тоһо түлишын материал, үрэнэ хүрэнгэ болон хорото бодосуудые худалдажа абаха хэрэгтэ яһала бодото туһаламжа үзүүлэбэ.

Бэшэ ондоо мүнгэн орохоёо болёо. Федерациин Сөвөдэй заседаниин хүүдэлмэридэ һалхан хабаадахадаа, туһаламжын мүнгэнэй асуудал дахинаа табихадамнай, бюджетэй мүнгэнһөө гадуур мүнгэн үгтэхэгүй гэжэ Россин Правительствоо манда сэхэ мэдүүлээ гэжэ тэрэ хэлэнэ байна.

Сааншын нүхэр Потанов республикын Президентын дэргэдэ байгуулагдаһан аграрна сөвөдэй үүргэ тухай тодорхойгоор тогтоо.

Энэ жэлэй хабарай тарилгын гол зорилго ба хараа шэглэл тодорхойлохо асуудалаар аймаг бүхэндэ иимэрхүү сулгаануудые үнэгэрэхэдөө, ганса хамтын ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдыёе, мэргэжэлтэдыёе хабаадуулха бэйгэ, мүн фермернуудые суллуулжа, тэдэнэртэ туһатай дурадхалнуудые хэлэжэ үгэхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ түгэсхэлдөө мэдүүлээ.

М. НАМЖИЛОВ,
А. ДОНДОКОВ,
манай тусхай корр.

Россин Эрдэмэй академин Сибириин таһагай эрдэмтэд Байгал далайе хамгаалха асуудалаар зүблөө үнгэргэһэнэй удаа олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэл нүүдэй журналистнартай уулзажа, мэдээсэл хэбэ.

Бурадай Эрдэмэй түбэй Президиумэй түрүүлэгшэ

Бураад Республикын хүтэлбэрилэгшэд, Президент Л. В. Потапов, Правительствын Түрүүлэгшын Нэгдэхэ орлогшо В. К. Агалов Байгалай целлюлозо-саарһанай комбинадай түлөөлэгшэд болон бусад хөөрөлдөөндэ хабаадалсаа, гэжэ мэдээсэбэ.

- "Байгал тухай" Хуулиин хуби заяан ямар гэшэбэ?

Табадахинь, энэ хуули абахадаа, Россиһаа мүнгэн һангай талаар хангагдаха нэмэлтэ аргатай болохобди. Гэхэтэй хамта Россин һанда иимэ статъялаар гаргашалха мүнгэн дутагдаба гэжшэлэн дээрэ дурсагдаһан шалтагаануудһаа боложо, хуули абалга удааруулагдана. 16 ондоо проект бэлдэгдэнхэй. Тэдэнэй 13-ень мүнөө гаргаад харуула аргатай байнабди.

- Жэшэнь, Байгал тухай Хуулиин мүнөө абташоо һаань, хэды шэнээн болоод,

ЗҮБӨӨР ЛЭ АШАГЛАХА

И. И. Гордиенко, Эрхүүгэй эрдэмэй түбэй Президиумэй түрүүлэгшэ, Россин Эрдэмэй академин гэшүүн-корреспондент Ю. А. Жеребцов, Байгалай талаар Правительствын комиссиин 2 гэшүүн, Лимнологическа институтдай директор, гэшүүн-корреспондент Л. А. Грачёв, Байгалие зүбөөр ашаглаха Байгалай институтдай директор А. К. Тулохонов гэгшэд, мүн Эрхүүгэй Географин институтдай директор, академик В. В. Воробьёв, Россин Эрдэмэй академин Сибириин таһагай Президиумэй түрүүлэгшын нэгдэхэ орлогшо, Байгалай асуудалаар эрдэмтэдэй соведэй түрүүлэгшэ, академик Н. Л. Добрецов болон бусад журналистнаудай асуудалнуудта харюусаа.

- Гансашье эрдэмэй талаар бэшэ, мүн ниитын-политическэ удхатай, үргэн дэлсэтэй зүблөөн мүнөөдөр болобо гэшэ, гэжэ академик Н. Л. Добрецов хөөрөлдөө эхибэ. - "Байгал тухай" Хуулие ямар аргаар Гүрэнэй Дүүмэдэ үзүүлжэ, яаралтайгаар абхуулаха гэшэб гэнэн асуудалаар хөөрөлдөөбди.

Байгалай байгалие бузарлажа байһан Байгалай целлюлозо-саарһанай комбинадые хааха гү, али шэнэ аргаар һайжаруулаад хүдэлгэхэ гү гэнэн асуудал харагдаа.

Гурбадахинь, уласхоорондын банкын дэмжэлгэтэй программаар хари гүрэнүүдтэй харилсаха тухай асуудал байгаа.

Дүрбэдэхинь, Ангар дээрэхэ электростанцинуудыг хүдэлгэхын тула Байгалай нюруугай үргэгдэһэнһөө ушаруулагдан экономика хохидол тухай шанга хөөрөлдөөн болоо.

- Үнгэргэжэ жэлэй апрель соо Гүрэнэй Дүүмэдэ "Байгал тухай" Хуули харагдаад, түрүүшын уншалгаар абтангүй бусаагдаһан байгаа. Мүнөө тэрэ хуули хубилгагдаа, һайжаруулагдаа. Тэрэнтэй дахин танилсуулаха ушартай болоно. һунгалта боложо, депутадууднай нэлгэгдэшоо һэн гүб даа.

Байгалай онсо байгалие муудхаангүй, социально-экономическа удхатай зорилгонуудыг бээлүүлхэ ёһотой гэшэ. Уһа сээрлэдэг түхээрлэгнүүдыг бариха, уһаар модо урадхуулгыг болуулаха, модо отололго хорихо, эрьенүүдыг хамгаалха арга хэрэглэхэ гэхэшэлэн, байгали хамгаалха арга боломжонуудай дүүрэнээр хэрэглэгдэхэнь дэлгүүрэй экономидо шэлжэн орожо байһан үедэ хүндэ байгаа гэжэ сэхэ хэлэе.

- Арнольд Кириллович, "Байгал тухай" Хуулиин абтаагүй ушарыг яаж тайлбарилхабта?

- Зургаан жэлэй туршада энэ хуули абхуулаха гэжэ оролдонобди, бүтэнгүй. Нэгдэхээр, түбэйхид болон манай регионийхидой зорилгонь адли бэшэ хадань үгээ ойлголсожо шаданагүйбди. Хоёрдохинь, Байгалай целлюлозо-саарһанай комбинадыг хаалгахгүйн тула хуули абахада һаалта хэхэ хүсэл үшөө ехэ. Гурбадахинь, Зөөри тухай Хуули, Газар тухай кодекс үгэ.

Дүрбэдэхинь, Байгалай онсо байгалие хамгаалхын тула анха түрүүшынхээ Бурадай, Шэтын, Эрхүүгэй, Усть-Ордын газарыг хамталжа, нэгэ зорилго бээлүүлхэ болонобди.

целлюлозо-саарһанай комбинат хаагдахабэ?

- 5 жэл гэбэл, таарамжатай. Тэндэхүдэлжэ байһан 3 мянган хүнэй хуби заяае, гүрэнэй тала хаража бодомжотойгоор шийдхэхэ ёһотой ха юм.

- Харин гүрэнүүдһээ мүнгэн һангаар һомололго абахын түлөө газараа худалдажа, үгээ эхилхэдэе, хожом заһаршагүй алдуу хэхэгүй гүбди?

- Байгал шадарай газар худалдаха тухай даб дээрэ хэлэхэ аргамнай үгы. Зүгөөр оршон байгаа бузарлахагүй үйлдбэри нээбэл, Байгалай целлюлозо-саарһанай комбинадһаа ехэ олзо олохоор байнабши бы даа. Жэшэнь, Байгалай уһа амһарталан, худалдажа эхилбэбди. Мүн макарон гаргадаг фабрика бүтээжэ болоно.

- Байгал дээрэ гарахада, уһаниин уухын аргагүй, булангиртай шэнги байдаг э. Хаанаһаа уһынь абадаг юм?

- Нюруу дээрэхэ уһаниин гол мүнрэнүүдһээ ороһон элдэб юмэнһээ муухай болоһон байдаг. (ёорһоонь бэшэ, дундаһаань, 500 метр гүнзэгһһөө абахада, тон сээр уһан байдаг юм. Тэрэ уһа абаад, таглаатай байлгабал, 5 жэлэй туршада гутахагүй. Коммунистууд "газар худалдуулахагүй" гэжэ хала баряад, "Газарай кодекс" "Зөөри тухай" Хуули абхуулахагүй. Зөөригүи байһан хүн мүнгээ гаргажа, ямар нэгэн юумэ ашаглалгада үгэжэ шадхагүй болоно ха юм.

Байгал арадай аша туһада ашаглагдаха ёһотой. Зүгөөр тон зүбөөр, хоро хүргэнгүйгөөр ашаглахада, хэндэшые гарза болохогүй гэжэ эрдэмтэд мэдүүлэе.

Т. НИМБУЕВ.

ЭХЭ, ЭСЭГЭНЭРЫНЬ ХҮЛЭЭНЭ

Чечен Республикада алба хэжэ байһан, мүн байгша оной хабарһаа уялгата албанда мордохон нютагаймнай хүбүүдэй эхэ, эсэгэнэр Улаан-Үдэ хотодо сугларжа, һанамжа, дурадхалнуудаа хэлсэбэ. Бураад Республикын Арадай Хуралай Бага зал соо сугларһан эдэнэртэ республикын сэрэгшэдэй эхэнүүдэй хорооной түрүүлэгшэ Л. А. Богуславская уулзалгыг нээжэ, Чечен Республикада боложо байһан дайн байлдаа болуулаха тухай гурбан талын эблэрэлгын хөөрөлдөөнэй һүүлээрхи һонинуудтай танилсуулаба.

- Чечен Республикада албала үргэлжэлүүлжэ байһан хүбүүдтэмнай тусхайтаар ошожо ерэнэн Бураад Республикын делегациин хүтэлбэрилэгшэ П. П. Кушмелёвой хөөрөөе шагныт даа, - гээд Лидия Афанасьевна сугларагшадта хандана.

Манай республикын сэрэгшэдэй эхэнүүдэй хорооной суглууһан бэлэг-сэлэг Чечен Республика абаашахадаа, П. П. Кушмелёв Грозный хото самолёдоор хүрэнэн, тэндэ алба хэжэ байһан хүбүүдэйнгээ ажабайдал, ажаһуудалтай дүтөөр танилсаһан тухайгаа толооһойгоор хөөрөбэ.

- Мартын 14-дэ Грозный хото хүрэнэн бидэнэр Забайкалин округтоо тишэ ошоһон полкдо хүржэ ерээ һэмди. Бидэнэрэй асарһан бэлэг-сэлэгүүдыг, бэшгүүдыг Бураад Республикаһаа эндэ байһан хүбүүдтэ баяр ёһололой оршон байдалда барюулжа, бултынь хүхөөһэн, омогорхууһан байгаабди, - гэжэ Павел Павлович хөөрэнэ.

Үргэн Бураад ороноймнай аймаг бүхэнһөө тэндэ хамтадаа 300-гаад хүбүүд алба хэнэ. Республикын сэрэгшэдэй эхэнүүдэй хорооной түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлдэг П. П. Кушмелёв сэрэгэй уялгата албанда байдаг хүбүүдэйнгээ ажабайдал, ажаһуудалаар һонирхожо, гансашье Чечен Республика

ошодог бэшэ, мүн бусад хотонуудта албанда байһан хүбүүдтэ таһалгаряагүй хүржэ, сэрэгшэдтэй уулзажа, хөөрөлдөжэ ерэдэг болонхой.

- Бидэнэрэй Чечен Республика ерэхэдэ, манай округтой полкын командир подполковник Трунилин бидэнэрыг үдэшэлсэжэ, вертолётдоор хэдэн һуурин, тосхондо хүрэнэн, федеральна сэрэгтэ болон дотоодын сэрэгүүдэй албанда байһан хүбүүдтэй уулзуулаа. Энэндэнь таанадай зүгһөө баярыг хүргэжэ ерээбди. Бидэнэртэй ошодожо, тусхай кино буулгаһан Алексей Шелеховэй кинофильм харахыетнай уринабди, - гээд нүхэр Кушмелёв сугларагшадта дурадхана.

Хүдөө нютагуудһаа, Улаан-Үдэ хотодоо эндэ сугларһан эхэ, эсэгэнэр һонирхолтой кино хэдэн часай туршада хаража, хүбүүдэйнгээ ажабайдалаар һонирхобо.

Удаань Улаан-Үдын сэрэгэй гарнизонной корпусой штабай түлөөлэгшэ подполковник В. В. Бугреев сугларагшадтай олон асуудалнуудта тодо харюу үгэбэ. Бага-сага һанаагаа амарбашье, түрэлхид "хүбүүднай хэзээ албала дүүргэжэ ерэхэбэ?" гэжэ хүлээһээр үлөө ха даа...

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: сэрэгшэдэй эхэнүүд, түрэлхид кино харана. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд

ХУБИЛЬБАГҮЙ

худалдагдаһан колбасанууд: "Украинын шарагдаһан" сортын - 31130, "саянска" сортын - 21340, "сибирскэ" сортын - 26620, "селенгинскэ" сортын - 12980, "останкинскэ" сортын - 21780, "одесскэ" сортын - 27610, "пикантна" сортын - 19250, сосиска - 24420, "ленинградска" сортын татагдаһан рулет мяхан - 33000 түхэригөөр, Горкоопторгын мэдэлэй киоскдо "русска" сортын - 30100, "докторско" сортын - 30100, "московско" сортын - 25500, "отдельнэ" сортын - 25500, "чайна" сортын - 22400, "останкинскэ" сортын - 28100, сарделькэ - 26100, ливернэ - 10200, буженинэ - 43000, ветчина - 39500 түхэригөөр, үмсэһөө ороһон: үбсүүнэй мяхан - 32000, рулет - 38000, карбонат - 43000, сервелат - 42000-53000, сонгоогдоһон

сарделькэ - 30000, "одесскэ", "украинска" сортын колбаса - 29000, "кубанска" сортын - 30000, "украинын шарагдаһан" сортын колбаса - 34000, сонгоогдоһон гахайн саала 27000 түхэригөөр зондо дурадхагдаа.

Үхэрэй ба мориной гэдэһэ дотор, хуйхалагдаһан, хуйхалагдаагүй тархи, тагалсагууд баһал элбэгээр асарагдаһан байха юм. Тэдэнэй сэнгүүдынь баһал нэлгүүнтэй. Жэшээлхэдэ, мориной килограмм арьбанай - 18000, мориной эльгэн ба зүрхэнэй тус тустаа 15000, хэлэнэй - 17000 түхэригтэ байхадань, үхэрэй хуйхалагдаһан нэгэ тагалсаг 20000, гахайн тагалсаг - 7000-10000, үхэрэй эльгэн - 20000, үхэрэй хэлэн - 25000, зүрхэн - 18000, дотор өөхэн 8000 түхэригтэ хүрөө.

Һүнэй зүйлнүүдэй үнэ сэн балай хубилаагүй, тэрэл зандаа үлэнхэй. Эрхүүһээ асарагдаһан амһарталаатай литр һүн - 5500, энэл хотын 200 грамм малай тоһон - 5400, "Эдемский" сортын хатуу сыр - 34000, үмсэһөө худалдагдаһан литр һүн - 3000, 200 грамм малай тоһон 3800-4000 түхэригтэ байгаа.

Заһанай зүйлнүүд үнөөхидэл адли элбэгээр баһал асарагдаба. Хүйтөөр сонгоогдоһон горбуша - 25000, баһал нимэрхүү селёкдо - 20000-22000, хүйтөөр сонгоогдоһон улаан нюдэн - 10000, кета - 28000, ялаагана - 10000, омоли - 35000, даһалагдаһан горбуша - 12000-14000, омоли - 14000, селёкдо - 15000, даһалагдаагүй ялаагана - 5000-6000, һалбарга - 9000-18000, горбуша - 9000-10000, сурхай - 8500-10000, кета - 14000, минтай

- 7500, лессось заһанай яһагүй мяхан 45000 түхэригөөр наймаанда табигдаа.

Огородой эдээнһээ: килограмм шэнэ үгэрэ - 18000-19000, капуста - 6000-6500, морхооб - 5000, һонгино - 4000-5000, чесноог - 18000-20000, улаан помидор - 24000-25000, хартаабха - 2000-2200, хүнэг хартаабха - 14000-15000, багса укроп - 4000, багса мангир 3500 түхэригөөр наймаалагдаба.

Жэмсчээ абаад харахада, килограмм яблока - 5500-6500, Франциһаа асарагдаһаниинь 14000, гранат - 13000, лимон - 20000, банан 13000 түхэригтэ болонхой.

Бэшэ зүйлнүүдһээ: тахяагай 1-дэхи категориин 10 үндэгэн - 8000, 2-дохи категориин үндэгэн - 7500, элһэн килограмм саахар - 4000-4500, даһалагдаһан гахайн саала - 22000-23000, зүгын сэгсэгтэй тоһон (кг.) 20000 түхэригтэ хүрэнэн байха юм.

Редакцин социально-экономическа таһаг.

Хотын ногоон базаар дээрэ табигдаһан эдээ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэн үнгэрһэн амаралтын үдэрнүүдэй байдалаар балай хубилаад орхибогүй. Акционернэ "Горкоопторг" бүлгэмэй дурадхаһан гахайн килограмм мяханай сэн урданайхидаал адли 18500 түхэригтэ байгаа. Үмсэһөө ороһон үхэрэй, гахайн, мориной мяхан эдэ үдэрнүүдтэ ехэл элбэгээр асарагдажа, килограммынь үхэрэйхынэ - 14000-24000, гахайнхынэ - 19000-20000, моринойхынэ - 14000-22000 түхэригтэ, Загарайн шубуунай фабрикын дальбараагай мяхан - 10000, тахяагай эльгэн - 14000, тахяагай хүзүүн - 6600, тахяагай хото - 9350, Улаан-Үдын шубуунай фабрикын тахяагай мяхан 8800 түхэригтэ хүрбэ.

Колбаса болон булуулагдаһан мяханай бусад зүйлнүүд баһал элбэг. Улаан-Үдын мяханай комбинадай мэдэлэй хоёр киоскдо наймаалагдаһан продукцин түлөө ута унжагай ошор тагаданхай байба. Эндэ

ХОДОДОО СЭДЬХЭЛДЭМ ҺАНАГДАГША

ЗОРИЛГОМНАЙ ЕХЭ

Манай Аргата нютагта 2500 хүн ажаһууна. Үнгэрхэн жэлдэ 95 үхибүүд түрөө, 20 залуу айл мүнделөө. Нютагтамнай 19 эхэнэртэ "Эхэ-Герой" гэхэн хүндэтгэ нэрэ зэргэ олгогдонхой.

Һаяхан Аргата һууриңдамнай 30 хүнэй аргалуулха шэнэ больница баригдажа, ашаглаагада үгтэбэ. Мүн энэ томо байшан соо амбулатори болон аптека нээгдэ. 1930-аад онуудаар баригдаһан хуушан һургуулийн байшаниие задалжа, арадай музей ба дуганай байранууд болгохоннай. Энэмнай арад зоной хүсөөр лэ баригдаха юм.

Энэ жэлэй намар Аргата гол дээрэ хүүргэ бариха түсэбтэйбди. Һаяхан дүршэлтэй механизатор Д. М. Хобраковой хүтэлбэри доро Хүнтэй дээрэ томо тээрмэ хүдэлжэ эхилэ. Ажахынуудһаа гадна айлууд үмсэдөө 2725 эбэртэ бодо малтай, 3000 хонин, 300 адуун

тоологдоно. Тиймэһээ ерэхэ жэлэй үбэлжэлгэдэ бэлдэлгэ эхилээбди. Юуб гэхэдэ, олон айл хамтараад, сабшалангаа уналха юм. Мүнөө жэлдэ 52.000 центнер үбһэ бэлдэхэ зорилготойбди.
Сергей РИНЧИНО,
Аргатын захиргаанай гулваа.

1993 ондо нютагтамнай 33 таряашанай ажахынууд тоологдодог байһан. Үдэр гарагай үнгэрхэ бури таряашанай ажахынуудай тус тустаа ажамидархань бэрхэтэй болоно. Таряа тарилга, үбһэ хуряалга, малай үбэлжэлгэ гэхэ мэтэ хүдөө ажахын халуун хаһые хамтын хүсөөр лэ дабажа гарадаг гээшэбди. 70-80 гектар газарһаа таряа хуряахын тула хэдэн зуугаад миллион түхэриг сэнтэй комбайн хэрэгтэй аабдаа. Мүнөөнэй сагта өөрын орооһогүй яжа ажаһуухаби?

Мүн адууһа малаа холо ойроһе худалдаха шадалгүй болодоно. Баргажанай-Адагай комбинат гү эли Улаан-Үдэ Аргатаһаа л асаржа худалдаха болоходо, гансахан харгыда 1 миллион түхэриг гаргашалагдана.

Иигэжэ Хара-Модон, Элэгшэн, Хуторхой гэхэн таряашанай

ТҮРҮҮШЫН АЛХАМУУД

ажажынууд нэгэдэжэ, "Хара-Модон" гэхэн нэрэтэй колхоз эмхидхэбди.

Мүнөө жэлэй февраль һарын 28-да тус ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд хамтынгаа суглаан дээрэ намайе колхозой түрүүлэгшээр һунгаба. Арга шадалаа элсүүлжэ, н ю т а г а й х и д а й н г а а туһаламжаар хамтынгаа ажал һэргээхэ, бодхоохо болобди. Мүнөөнэй сагта ажахы хүтэлбэрилхэ гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ даа. Колхоздоо 2370 гектар газартайбди. Хүнтэйдэхи 1170 гектар газар нёдондо жэлдэ эмхидхэгдэһэн Могойтын МТС-тэ арендээр үгөө нэмди. Газарьемнай эдлэһэнэй түлөө 30 процент таряа, 50 процент тэжээлэй ургаса, 100 процент голоомо МТС маанадта жэлбүри үгэдэг байха.

Мүнөө хабарай тарилгада бэлдэжэ, хүүдинсэ, мастерской һэргээн бодхообди. 18 тракторһаа 16-ниинь тарилгада бэлэн. Анзаһан, сеялка, культиватор хүсэд заһагданхай. Мүнөө 500 гектарта шэниисэ, 450 гектарта обёос тарихамнай. Үнгэрхэн намар 470 гектар сэбэр паар бэлдэе нэмди. Мүнөө хабартаа 800 гектарта эртын паар бэлдэхэбди. Хээрын стан һэргээгдэ. Механизаторнуудай столово бэлэн.

Энэ жэлдэ Хүнтэйдэ шииг бага. Элээ, Элэгшэн, Сахандай, Хабтали, Загадхаан сабшалангууд эртын һайрамай болон хадын уһаар ундалуулагдаха.

Валерий ХОБРАКОВ,
колхозой түрүүлэгшэ.

АЛДАР СОЛОТО СОЦИАЛИС АЖАЛАЙ ГЕРОЙНУУД

Гарма Дамбаевич ДАМБАЕВ

Хурамхаанай аймагай Хара-Модонной сомоной Соведэй Калининэй нэрэмжэтэ колхоз аймаг болон республика соогоо томо ажахынуудай нэгэниинь байһан. Колхозой түрүүлэгшэ Г. Д. Дамбаев, тракторна таряан ажалай бригадануудай бригадирнууд Ш. У. Тубденов, Н. Б. Ринчино, Ц. Ш. Бубеев гэгшэд гүрэн түрын дээдэ шагнал абажа, Социалис Ажалай Геройнууд болоһон юм.

ДАМБАЕВ Гарма Дамбаевич залуу наһанһаа олониитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаһан. Нютагай түрүү комсомолшууд болон коммунистуудай зэргэдэ ябаһан гээшэ. 1926 ондо 21 наһатай залуу хүбүүн нютагтаа сомоной зүблэлэй түрүүлэгшээр, хожомын "Бата байдал" гэхэн колхозой түрүүлэгшээр ажаллаа. Томодхогдоһон Калининэй нэрэмжэтэ колхоздо колхозой түрүүлэгшээр 15 жэл соо урагшатай һайн ажаллаһан юм. Гарма Дамбаевич шайга журамтай, өөртөө эрилтэ эхэтэй, ажахые хүтэлбэрилхэ баян дүй дүршэлтэй хүн.

Тэрэ таряанай поли ехээр үргэдхэһэн юм. Дайнай һүүлээрхи үлэн хооһон жэлнүүдтэ таряанай үндэр ургаса хуряаха гээшэ парти болон Правительствын гол шэглэл байгаа.

1947 ондо тус колхозой таряашад 1616 гектар таряалангай гектар бүхэнһөө дунда зэргээр 12 центнер шэниисын ургаса хуряаһан байха юм. Колхозой түрүүлэгшэ Г. Д. Дамбаев Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй.

Нима Бадмаевич РИНЧИНО

Залуу гүлмэр наһанһаа ажаллажа, ажабайдалай амтые үзэһэн хүн гэжэ Нима Бадмаевич Ринчино тухай хэлэлтэй. Комсомол-залуушуулай звено, бригада, фермэ эмхидхэхэдэ, эдэбхитэйгээр хабаададаг бэлэй. 1936 ондо Улаан-Үдэ хотодо Буряад-Монголой ажахын түрүүшүүлэй слёдто хабаадажа, шагналда хүртэһэн.

Загарайн аймагай Элхиин агрономуудай һургуули 1941 ондо эрхимээр дүүргэжэ, таряан ажалай бригадын бригадираар ажаллажа эхилһэн намтартай. Таряа гүрэндэ тушааха түсэбөө жэлһээ жэлдэ үлүүлэн дүүргэдэг байгаа.

1947 ондо Хүнтэйн таряалан дээгүүр хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр саһан орожо, Нима Бадмаевич һалхинай эхилхэһээ урид аяар 350 гектар шэниисэ тариха газартаа саһа тогтоожо шаддаа нэн. 1800 шарга шэбхэ тараагдаа, һургуулийн һурагшадай хүсөөр 120 центнер үнэнһэн, таһягай аргал суглуулагдаа нэн.

Нима Бадмаевич тэрэ жэлдэ гектар бүхэнһөө дунда зэргээр 13 центнер шэниисэ ургуулжа, Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй.

Шагжи Убарданович ТУБДЕНОВ

Бури залууһаа хээрын станда түмэршэ дарханаар ажаллажа, Шагжи Убарданович ТУБДЕНОВ анзаһа, сеялка тоб байса заһадаг байһан.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ Москва, Ленинград хотонуудые фашис булимтарагшадһаа сүлөөлэлсэһэн баян дайшалхы намтартай.

Дайнһаа бусаһаар лэ залуушуулһаа бүридхэн тракторна таряан ажалай бригада эмхидхээ. Тус бригада өөрын онсо шэнжэтэй байһан. Юуб гэхэдэ, звено бүхэн тариһан таряанайнгаа газар өөһэдөө хахалдаг, таридог, хуряадаг байгаа бушуу.

1947 он. Зунэй эхиндэ аймшагтай халуун үдэрнүүд үзэгдэбэ. Гэбэшье шийгтэй зөөлэн газарта нэгэ жэгдээр хэбтэһэн таряан халуун үдэрнүүдтэ даагдабагүй. Тэрэ үедэ шэниисэ ехэнхидээ паар дээрэ таригдадаг байһан гээшэ. Нүхэр Тубденовэй даадаг бригада 32 гектар газарай гектар бүриһөө 31 центнер, мүн 90 гектар хара орооһоной таряалангай гектар бүхэнһөө 10 центнер таряа хуряаһан юм.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1948 оной мартын 29-нэй Зарлигаар Ш. У. Тубденов Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм.

Цыдып Шагжанович БУБЕЕВ

Зэрлиг ангуудай бэлшэжэ ябаһан Хүнтэйн үргэн тала дайдые хахалласан механизаторнуудай нэгэниинь Цыдып Шагжанович Бубеев болоно. Мүнөө Хүнтэйн таряанай поли утаашаа 120 километртэ нэмжынэ. Иимэ ехэ таряанай политой газар республика соомнай үгы троной гэхэдэ болохо.

Цыдып Шагжанович уран нарин түмэршэ дархашуулай бүлэдэ түрэхэн. 1936 ондо механизаторай һургуули эрхимээр дүүргээд, нютагтаа ерэхэ, эрхимээр ажаллаһан, олон комбайнёрнуудые бэлдэһэн юм.

Дайнай үедэ тэрэнэй хүтэлбэрилдэг таряан ажалай бригада жэлһээ жэлдэ үндэр ургаса хуряадаг байһан. Тус бригадынхид 1946 ондо 103 гектар газарай гектар бүриһөө дунда зэргээр 10 центнер таряа хуряаһан байгаа. 1947 ондо Цыдып Шагжанович агротехникэ болон өөрынгөө дүй дүршэл хэрэглэжэ, 153 гектар газарай гектар бүхэнһөө 23 центнер шэниисэ хуряаба. 1948 оной мартын 30-най үдэр СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Зарлигаар Ц. Ш. Бубеев Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэбэ гэжэ "Правда" газартайд бэлдэһэн юм. Аргатынхид дамгагээ бэлэн баатар хүбүүдээ хэтэ мүнхэдөө һанан дурдан ябахал!

Попони БУДАЕВ,
1949-60 онуудта колхозой түрүүлэгшэ ябаһан.
Владимир БАТОРОВ.

ХОНГОР НЮТАГ АРГАТАМНИ!

СЭДЬХЭЛ ДУЛААН, УХААН ХУРСА

Ажабайдалдаа ямар нэгэн бэрхшээлэй дайралдахада, Баян-Гол, Хилгана, Дэрээн, Гаарга нютагаархид Аргата ержэ, Д-Н. Б. Дондуовта хандадаг юм.

Даша-Нима Бодиевич арадай аман зохёол суглууддаг. "Байгал" журналда, "Буряад үнэн" хониңдо материалнуудаа нэгэйтэ бэшэ толилһоншье байха. Тэрэ "Буряад үнэн" газетэдэ захил хэлгэ эмхидхэлсэдэг юм.

Даша-Нима Бодиевич Аргатадаа хизаар ороноо шэнжэлэлгын музей байгуулаһан. Мүнөө буддын шажантанай нэгэдэлэй советые хүтэлбэрилдэг. Гадна байгаалияа шэнжэлжэ, тэмдэглэлнүүдые хэдэг.

Танай хонорто 12 нара тухай тэмдэглэлыень дурадханабди.

Январь нарада Байгалдээгүүр "култук" гэхэ гү, буряадаар "хүрмэ", "баргажан" гэдэг налхинууд шангадажа, үбгэн далай бага зэргэ нойрсожо эхилэн. Ой тайгын саһан гүнзэги, агаар аажам тунгааг, һард гэмэ хонгёо хонор болодог. Ой тайгын ан амитад хон-жэн байдалда ородог. Январь нара бэсэ хатуужуулгын эгээл аятай зохид хаһа саг.

Февраль хүйтэн байбашье, газаа игаабари үзэгдэдэг. Сагаалһанаа эхилжэ, буряадууа жэлээ тоолоно. Сагаан нарын тохёолгон онсо удха шанартай. Хэрбээ сагаан нара хараалагдаһанда орходоо урид тохёогоод байгаа һаа, унжагай ута хабар болохонь арсалтагуй.

Мартын 14-нэй үдэрые буряадууа Егтохи (Евдокия) гэжэ нэрлэдэг. Энэ үдэр байгаали номгон даруу, шубуунай ундалха уһан гараа һаань, һайн хабар болохо юм. Мартын 22-һоо үдэр һүни хоёр тэнсэнэ.

Апрель нарада саһан ехэшье һаа, хайлажа, горхолон урдана. Апрельин 7-до Балгуушанай үдэр. Балгуушанда балга уһан гарабал, бороотой байха. Аалин намдуу байгаали байбал, һалхи шуурган болохогүй. Хабарай нэгэ үдэр бүхы жэлые гэжээнэ. Халуун оронһоо шубууд ниидэжэ ердэг.

Майн 22-то Михуула үдэр. Энэ үдэр хүхы донгодоно. Хараасгай шубуун ниидэжэ ерэнэ. Шэрэмэй ногоондо үнээд һү ороно. Михуула үдэр сабшалан хорёологдоһон, зуһаландаа адуу мал үниһэй нүүһэн байдаг.

Июниин 22-то эгээл ута үдэр болоод тогтоно. Нажарай налгай нара. Энэ нара - түрэ хурим наадаха, худа урагуудай заларха хаһа. Хони мал ногоондо садана, таргална.

Июлиин 22-һоо урдань хүлһэншэд үбһэндөө ородог байгаа. Үбһэ хуряалганда эртэһнээ бэлдэхэ шухала. Үбһэ хуряалганай үедэ хурал, суглаанууд үнгэргэгдэдэггүй, түрэ наадан хоригдодог. Июль нарада эм домой ногоо, үндэһэ, һабһана суглауулаха хаһа.

Август зунай һүүлһын нара. Августын 2-го Эльзэн (Ильин) үдэр. Энэ үдэр аадар бороо адхардаг. Августын 18-да үбһэ хуряалгын тэн. Энэ саһаа

саашадаа ногоон нэмэжэ урғанагүй.

Сентябриин 22-то үдэр һүни хоёр ута богонёороо адли болоно. Жэлэй 12 нарын эгээл ажалша, шамдууһ гэжэ сентябрие тоолохоодо болоно. Ногоон хэнзэлжэ эхилбэл, дулаан, ута, эдисэ һайнтай намар болохо.

Октябриин 14-дэ Покров үдэр. Уһа мүрэн хүржэ эхилэн. Саһан ороно. Ангуушад хэрмэшэлхээе гарана.

Ноябриин 14-нэй үдэрһөө мал үүсэлжэ эхилдэг. Сурхай, хоёлэнтий, гутаар, хадари баян намагтай гү, али гүн сээлтэй номгон уһанда үбэлжэнэ.

Декабриин 22-то эгээл богони үдэр, ута һүни болодог. Декабрь нараар жэл түгэсэдэг, ажал хэрэгүүдэй дүнгүүд гарадаг. Декабрь нарада саһан ехэ байбал, ургаса, ногоон, талха таряан һайнаар ургаха.

Владимир БАТОРОВ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д-Н. Дондуов.
Авторай фото.

Дамба ХОБРАКОВ ГАНСА

Сэнхирхэн түби дэлхэйдэ Сэсэгтэ нютагуудай олоншье һаа,
Сэдьхэдэм ори ганса
Сэлгээхэн нютаг Аргатамни.
Алтанхан замби дэлхэйдэ
Арюухан басагадай олоншье һаа,
Алагхан зүрхэндэм ганса
Амрагхан хайрата инагни.
Хүрьһэтэ зүлгэхэн дэлхэйдэ
Хүхимөөр һонинуудай олоншье һаа,
Хододоо сэдьхэдэм
һанагадаг
"Буряад үнэн" газетэмни.

ОЛОНОЙ ТҮЛӨӨ

Дансаран Цыденжапович Дондуов хэдэн олон арбаад жэлнүүдтэ түрэл Аргата нютагтаа болон "Хурамхаанай" совхоздо директорээр ажаллахадаа, бидэнэрэй аха захамнай ябаһан.

Дансаран Цыденжаповичай Аргатын совхоздо ажаллажа ябахадань тус ажахы дунда зэргээр жэл бүри 15.000-16.000 центнер хүрээ 200-4500 центнер мяха, 650 центнер нооһо гүрэндэ тушаадаг һэн. Жэлһээ жэлдэ 70000-80000 центнер. (заримдаа 100.000 центнер) таряа хуряадаг байгаа.

50 жэл соо таһалгаряагүй ажаллажа, үндэр амжалтануудые туйлаһан Д. Ц. Дондуов эдир залуу үетэндэ ходоодоо жэшээ болон үлэхэл.

Дансаран Цыденжаповичта элүүр энхые, ута һаһа хүсэнэб!
В. БАТОРОВ,
Уланхаанай совхозой директор ябаһан.

150 ХЭНЭГ АБАНАБДИ

Аргата һууриной үбгэд, хүгшэд, ажалшад, һургуулийн багшанар болон һурагшад 1996 оной нэгэдэхэ хахадта 150 хэнэг "Буряад үнэн" газетэ захил хэжэ абана. Энэнь нэгэ зарим аймагуудай захиһаа олон боложо, аргатынхидай "Буряад үнэн" газетэдэ дуратай байһаниие гэршэлнэ. Хоёрдохёор, эхэ, эсэрын жэшээ, һургуулийн буряад хэлэнэй багшанарай үүргэ ехэ гэжэ дурдамаар. Гурбадхлар, Аргата нютагай почтальонууд Цырема Шагжиевна Шотхоевагай хүтэлбэри дорой "Үнэн" газетэ захилаһанда онсо анхарал хандуулаһа.

Почтынхидай тогтооһон сэнгүүд байд гээд лэ ургана. Нютаг нугануудаар почтальонууд үсөөрнэ. Республикын правительство энэ хэрэгые хинаха, шалгаха зэргэтэй.

Тиибэшье энэ жэлэй хоёрдохой хахадта аргатынхид эдэбхитэйгээр захил хэжэ эхилһээр.

Октябрь РАДНАЕВ,
дайнай болон ажалай ветерануудай Советэй гүрүүлэгшэ.

ЗАНШАЛАА АЛДАНГҮЙ

Угырһэн хойноо баянаа хэлэхэгүй, үгэлһэн хойноо залуугаа һайрхахагүй гһэн эхэ, эсэрын хэлэдэг сэсэн үгэнүүд бии. Тиигэбэшье һанамжануудаа хэлэхүү. Урдань совхозой байхада, агитатор, пропагандист, политинформатор, лектор гээд арад зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябууддаг байһан гэшээ. Мүнөө сагта холо захын хүдөөгэйхид аймаг, республика, орон дотороо юунэйшье боложо байһые мэдэнгүйдэ. Телефон, радио хэлэшэгүйгөөр үнэтэйрөө.

Хүдөөдэ телевизор заһуулаха аргагүйдэнэбди. Мүнөө дахяад нютагтамнай колхоз эмхидхэжэ эхилээ. Энэ һайшаалтай хэрэг. Тиибэшье хүнэй һанаа сэдьхэл зобоодог асуудалнууд олошороо. Заримдаа газетэ захиһаа байха, хилээмэшье абаха мүнгэн дутаһоод байха... Иигэжэ түрэл "Буряад үнэн" газетэ захиһа дуратайшуул олоншье һаа, мүнэгүйдэнэд. Олонхи айлууд пенси, пособи үгэхэтэйн сасуу гурил, сай абана, үшөө тиигээд ажалгүй байһан үри хүүгэдгэе туһаана.

Манай Аргата нютагта гэр бүлын заншалнууд угаа хүсэтэй, хүндэтэй юм. Тиигэжэ бидэнэр түрэлхидэйнгөө жэшээгээр "Буряад үнэн" газетэ захиһаарбди. Нютагайнгаа почтальонуудай оролдолгоор саг соогоо "Буряад үнэн" газетэеэ захижа, одоошье сэдьхэл бодолоо баясуулабди. Би үнинһөө "Үнэнтэй" нүхэсэнэб. Мүнөөшье жэлэй захил хэнхэйб. Айл хүршэнүүдтэ, сасуутан нүхэдтөө "Буряад үнэн" газетэеэ захиит, бэшүүлт, уншажа байгыт гэжэ хандадагби.

Санжадма ТАРАСОВА.
АВТОР ТУХАЙ ХЭДЫ ҮГЭ
Санжадма Бадмаевна Тарасова 10-11-12-дохи табан жэлнүүдтэ Аргатын совхоздо һаалишанаар ажаллахадаа, ажахы болон аймаг соохи социалис мүрысөөндэ нэгэнтэ бэшэ илажа гараһан. Хүндэлэй Тэмдэг орденээр шагнадаһан, Берлин хотодо үнгэргэгдэһэн Бүхэдэлхэйн залуушуулай Х фестивалда хабаадаһан, комсомолой Буряадай Обкомой гэшүүн ябаһан.

МҮХЭШЭГҮЙ ЗОРИГТОЙ

1941 ондо Эхэ ороноо хамгаалагын Агууехэ дайнай эхилхэтэй сасуу манай нютагһаа Доржо Ухинов, Гончиг Шалданов, Шагдар Чимитов, Балдан Ичигеев гэдэг дүрбэн залуу шиираг хүбүүд дайнда мордохон юм. Улаан-Үдэ хотһоо тэдэнэр сэхэ дайнда элгээдгээ. Тэдэнэй нэгэн Доржо Ухинов бүхы юумэндэ дүйтэй, агнуурида шадабари ехэтэй байһан гэдэг.

Домог дуунда ороһон сууга мэргэн буудагшын эгэшэ, нютагтаа һаалишанаар ажаллаһан Ханда Ухинова намда иигэжэ хоорөө бэлэй: "Нютагаймнай фронтвик Илья Иванович Степанов намда иигэжэ бэшэһэн юм: "Ханда, шиини аха Доржотой уулзааб. Эрэлхэгээр дайлагдажа ябана. Хэды нара болоод уулзахадамни, 170 немецүүдые хюдаа гэжэ Доржын дэбтэр дээрэ аржыса бэшээтэй байба. Доржын үбсүүндэ "Шэн зоригтой түлөө" гһэн 3 медаль хаража, нүхэрөө амаршалааб, таалааб. Нютагаархидтань алдарта хүбүүнэйнгээ габьяа дуулгыш!"

Доржо Ухинов 188-дахи ябан дивизиин 580-дахи полкдо Советскэ Союзай Герой Жамбал Тулаевтай сугтаа дайладала. 1943 оной февральин 3-най дугаарта Тунхэнэй аймагай "Красное знамя" газетэдэ Жамбал Тулаев ийнэрхүү удхатай бэшэг толилуулаһан юм: "Минии дайшалхы замда 313 хюдагдаһан

фашистууд тоологдоно. Тиихэдэ Баргажанай аймагай Доржо Ухинов 197 немецые хюдаа". Мүн 1943 ондо колхозой правлениин нэрэ дээрэ 188-дахи ябаган дивизиин командованиин зүгһөө иимэ удхатай бэшэг ерһэн гэлсэдэг: "Танай Ухинов Доржо 197 немецые хюдаа. Нютагайхидтань, түрэлхидтэнь халуун баярые хүргыт!"

Алдарт мэргэн буудагша Ленинград хото шадар дайладалажа ябаһаар, һаһа бараһан. Хурамхаанай аймагай партиин комитет болон Хара-Модоной сомоной Советэй шиидхэбэрээр Аргата тосхоной нэгэ үйсэдэ Доржо Ухиновай нэрэ үгтэнхэй.

Би Белоруссин 2-дохи фронтдо 32-дохи дивизиэдэ дайладалһанби. Москвае дайсанай һабарһаа сүлөөлэлсөөб. 1944 ондо Зүүн Пруссида фашистуудай томо түхээрэлгэпүүдые бута сохилсоһонойнгоо түлөө "Шэн зоригтой түлөө" медалаар шагнагдааб. Биттенберг городто немец генералай автомашина буудажа, генерал жолоошон хоёрые амидыгаар плендэ абажа, хоёрдохёо "Шэн зоригтой түлөө" медалда хүртөөб.

1945 ондо Майн 9-нэй Илалтын һайндэрые Эльбэ мүрэн дээрэ угтааб. Дайһнаа ерээд, нютагтаа механизатораар, комбайнераар ажаллааб. 16 жэл таһалгаряагүй хониһодой бригадир, хожомын пенсидэ гаратарая ойн харуулаһан ябааб.

Мэргэн буудагша Доржо Ухинов тухай дулааханаар дурсажа бэшэһэн Намдаг Цыденовые зураг дээрэ харанат.

Хани нүхэр Жигмит Дыльковнтайгаа "Буряад үнэн" газетэеэ жэлһээ жэлдэ захиһабди. Мүнөө жэлэй хоёрдохой хахадта түрэл газетэдэ түрүүлэн захил хэнхэйб.

"Буряад үнэн" газетэ ганса бидэнэртэ хэрэгтэй бэшэ, харин аша зээнэртэмнай туһатай болоно. Мүнөө жэлдэ Сагаалганда зээ басаган Саяна Шалданова Аргата нютагай дангина болоо. Энэ хэрэгтэнь "Буряад үнэн" газетэ туһалаа бшуу!

Намдаг ЦЫДЕНОВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

Манай корреспондент Владимир Баторов энэ хуудаһа бэлдэб.

Үндэһэн библиотекэһээ мэдээсэнэ

МЭДЭЭЖЭ КОМПОЗИТОРАЙ ОЙДО

Байгша оной апрелин 10-да Россин болон Буряад Республикын Искусствын габыята ажал ябуулагша, республикын Композиторнуудай холбооной правленийн түрүүлэгшэ, мэдээжэ композитор Б. О. Цырендашиев 60 наһа хүсэбэ. Манай республика соо Базыр Очировичай дууе мэдэхгүй зон үсөөн ёһотой, үгышые байхадаа болохо.

Тэрэнэй зохёонон дуунуудые Саяанһаа эхилээд, Витим хүрэтэр дуулаадаг. Харин эрхим дуунуудынь Россин олон газарта эдэлдэг юм.

Буряад ороной мэдээжэ композитор Б. О. Цырендашиевай түрээһөөр 60 наһанай ойдо зорюулагдаһан выставкэ манай республиканын библиотекын литературын түрүүлэгшэ, мэдээжэ композитор Б. О. Цырендашиев 60 наһа хүсэбэ. Манай республика соо Базыр Очировичай дууе мэдэхгүй зон үсөөн ёһотой, үгышые байхадаа болохо.

Һаяхан элитэ композитор В. А. Моцартын түрээһөөр 240 жэлэй ойдо зорюулагдаһан лекци-концерт үнгэргэгдөө. Алдар суута композиторай зохёолнууд уншагшадай, эндэ ерэнэн хүнүүдэй анхаралда табигдаа.

Тээмэндэ номуудые шэмэглэдэг гравюрада зорюулагдаһан выставкэ эмхидхэгдэбэ. Олондо мэдээжэ бэлигтэй уран зурааша, график байһан Владимир Андреевич Фаворскийн түрээһөөр 110 жэлдэ энэ харалга-выставкэ зорюулагдаа. Энэ выставкэдээ һаяар Улаан Үдэ хотын уран зурагай хургуулийн багшанар, хурагшадые урихаади. Манай библиотекын литературын болон искусствын таһагта ерээжэ, выставкүүдэй танилсажа байхыетнай үшөө дахин уришаади.

Вера РУБЦОВА,
библиограф.

ЭВЕНК ДУУНУУД ЗЭДЭЛҺЭЭР

Эртэ урда саһаа хойшо Байгалдайе тойрон ажаһуудаг арадуудай тоодо буряадууд, эвенкнүүд ородог байгаа. Тэдэнэр олон зуугаад жэлэй туршада эбтэй зетэйгээр хаяа хадхан ажаһуудаг юм. Эгээл тиимэһээ тэдэ арадуудай соёл, болбосорол, ёһо заншал бэе бэһеэ дулдыдан, дүтэрхы болоһон ааб даа. Теэд тэдэ арадуудай өөрсэ илгаа гэхэдэ, хэлэн, хатар нааданууд, ёһор дуунууд, ажахыгаа хүтэлбэрлхэ онсо арганууд гэшэ.

Һаяхан Буряадай гүрэнэй филармонийн концерты танхим соо эвенк арадай суута хүбүүдэй нэгэн, композитор Виктор Степанович Гончиковой зохёохы замда зорюулагдаһан тоосоото концерт эмхидхэгдэбэ.

Бэлигтэй композиторые энэ һайндэрөөрнь амаршалхая Буряад Республикын Правительствын, Арадай Хуралай түлөөлэгшэд, республикын олонитэ, "Байгал" ансамблин болон

соёлой эмхи зургаануудай, үндэһэн арадуудай соёлой түбүүдэй хүдэлмэрилэгшэд, нютагайхидынь, түрэл гаралынь олоороо суглараа.

Композитор Виктор Гончиковой тоосоото үдэшэ дээрэ тэрэнэй зохёонон дуунууд эвенк, ород хэлэнүүд дээрэ зэдэлжэ, сугларагшадые тон ехээр баясуулаа. В. С. Гончиковой зохёонон дуунууд республика доторнай мэдээжэ

болоһоор үнинэй юм. Тэрэнэй дуунуудые Буряадайманай бэлигтэй дуушад Аюша Данзанов, Лидия Галсанова, Батор Будаев, Максим Раднаев болон бусад саг үргэлжэ гүйсэдхэжэ байдаг. Мүн энэшые удаа композиторай бэшэһэн шэнэ дуунууд шэнхинэжэ, хүгжэмдэ дуратайшуулые хүхээн сэнгүүлээ.

Виктор Гончиков гансал дуунуудые бэшэ, харин хатарай болон бусадшые хүгжэм зохёодог юм. Буряадай гүрэнэй университетэй дуу, хатарай "Байгалай долгинууд" ансамблинхид "Эвенк хатар" гүйсэдхэжэ, олоной һайшаал магтаалда хүртэбэ. Тэрэнэй бусад жанраар бэшэһэн хүгжэмые оркестр гүйсэдхөө.

Мэдээжэ хүгжэмшые энэ зохёохы үдэрөөрнь Монгол оронһоо ерэнэн айлшад хани халуунаар амаршалһан байна.

Виктор Степанович Гончиков гансал хүгжэм зохёооод байдаггүй, харин ниитын ехэ хүдэлмэри ябуудаг. Тэрэ республикыннай эвенкнүүдэй соёлой түбэй түрүүлэгшэ юм. Мүнөө үедэ В. С. Гончиковой хүсэл оролдогээр эвенк арадай хэлэ шудалха, ёһо заншалуудые һэргээхэ, тус арадай үндэһэн ажахын һалбаринуудые шэнэ шатада гаргаха хүдэлмэри ябуулагдаана.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:
композитор В. С. Гончиков;
эвенк хатар гүйсэдхэгдэнэ.
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

"Ульгэр" театрта

ПАВИЛЬОНДОО УРИНАБДИ

Дугарова, Д. Царев, А. Тумахани гэгшэд хабаадаһан байна. Тэдэнэй зохёолнууд элдэб янзын темэдэ зорюулагдаһанхай. Уянгата мурнууд, эрхэтэн хүнэй образууд тэдэниие нэгэдүүлнэ. "Солнечный ангел" гэхэн суглуулбаринаа шүдэгүүдэ Б. Жигмытов уншаа. "И снег, и розы и любовь" гэхэн суглуулбаринаа В. Дугарова шүдэгүүдэ уншаба, ород романснудые дуулаба. Хүгжэмыень гитара дээрэ наададаг артистнуудай 3-дахи бүхэсоюзна конкурсын дипломдо хүртэһэн В. Куржумов дэмжэһэн, өөрөө аялга хүгжэм гүйсэдхэһэн байна.

Байгаали, экспедицидэ яһан тухайгаа бэшэһэн Д. Царевой шүдэгүүд һонин байгаа. А. Тумаханин зохёонон уянгата шүдэгүүд, баснинууд баһал шагнагшадые һонирхуулба. Хатаршад Б. Цыдыпов, С. Люшеев, Б. Доржиев (ВСГАКИ-гай студент) уран бэлигээ харуулаа. Усть-Ордаһаа ерэнэн Т. Бамоева "Буһа ноён" гэхэн ульгэр хөөрөжэ үгэһэн байна. Композитор, А. Санжиева, республикын габыята артистка

С. Бунеева гэгшэд саг үргэлжэ эдэ үдэшэнүүдтэ хабаададаг юм. Оперын мэдээжэ дуушан, СССР-эй арадай артист Д. Дашиев, республикын габыята артистка Г. Маланова, ВСГАКИ-гай студентнэр Т. Пастухова, В. Бухаев, хүгжэмэй училищийн студент К. Буинов, мүн шог хөөрөө эмхидхэдэг С. Неверов гэгшэд уран бэлигээ харуулжа, аринуудые, буряад дуунуудые,

романснудые, шог ёгто үгүүлэлнүүдые гүйсэдхөө.

Залуу бэлигтэн Б. Дашиев, С. Есиков, Г. Петрунин, поэт Н. Хаданова, ахадүү Рымаревууд, залуу композитор А. Калабашкин гэгшэд зохёохы ажалынгаа намтарые эхилжэ, уран бэлигтэе танилсуулжа байна. Француз дуунуудые дуулаһан Э. Мердыгеев шагнагшадые баясуулаа.

Искусствын павильонной үдэшэдэ үнгэргэгдэдэг "Харагшадай зал соохи бэлигтэн" гэхэн конкурс заншалта боложо, талаантай залуушуулые элирүүддэг юм. Энэ конкурсдо ямаршые хүн хабаадаха эрхэтэй. Эндэ хабаадаһан А. Кузнецов, В. Думнова гэгшэдэй гэр бүлэ ехэ һайшаагдаа һэн. Тиихэдэ Урда Корейһээ ерэнэн Донг Су, М. Бальжанова гэгшэдэй уран бэлигые шагнагшад халуунаар угтаба.

Конкурсдо илаһан хүн театрай тайзанай арада гарадаг, уригдадаг ёһо бии. Хэн манай павильондо нэгэшые дахин ерээжэ үзөөгүйб, тэдэниие апрелин 27-до үдэһын 6 сагта "Ульгэр"

театрта уринабди. Гоё һайхан искусствын эди шэдигтэ хүсэн таниие баясуулха, жаргуулха байха гэжэ этигэнэбди.

Лариса Санжиева,
"Искусствын павильонной"
хүтэлбэрлэгшэ, композитор
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Татьяна
Пастухова дуулана; Геннадий
Петрунин гитара дээрэ наадан,
дуу гүйсэдхэнэ.
Д. АЛАЕВАЙ фото.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г.Х., ДОНДОГОЙ Ц.Ц., ЖИЙ ЖИТОВ Б.М. (харюусалгата секретарь), ОЧИРОВ С.Д., ПИНТАЕВ В.И. (хэблэлэй директор), РИНЧИНОВ С.Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т.В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ,
Каландаришвилиин
үйлсэ, 23, "Буряад үнэн"
газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2
хуудалан хэмжээтэй.
Индекс 50901.
Хэһэг 4170.
Хэблэлдэ
тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэхэн АО-до
газетэ хэблэгдээ.
Директорыйн телефон: 2-40-45.
Б-0079-дэхи номертойгоор бүрилхэлдэ
абтанхай.
Заказ № 7750.

Редакцийн телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариатай - 2-60-91, таһагууд: нийгэм-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическэ - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-63, олонингын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнуудай - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнууд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-35-95.